

Debats i reflexions
en torn l'accés a l'aigua
i drets associats

Accés als Drets i les Vides Dignes

01

El treball del DHAS a Girona
i Salt **Pàg 4**

02

Relació entre el Dret Humà
l'aigua i els altres Drets Humans
i Socials **Pàg 6**

03

L'accés a l'aigua i els drets.
Una aproximació des de la
dignitat **Pàg. 9**

04

Aportacions a la garantia
de l'accés a l'energia. L'APE i la
Llei 24/2015 **Pàg 16**

Accés als subministraments
d'aigua i llum a Girona i Salt
Pàg 21

Aplicacions de la regulació
per la garantia del DHAS
Pàg 34

Empadronament, Pràctiques
i funcionament **Pàg 40**

Conclusions / **Pàg 48**

Bibliografia / **Pàg 50**

05

06

07

El treball del DHAS a Girona i Salt

01

El Grup de Treball DHAS Girona i Salt té el seu origen en el Grup de Treball que hi havia a la coordinadora de ONG Solidàries, dins la Xarxa pels Drets. Un dels temes que es treballava des d'aquell espai era la problemàtica de l'habitatge. Arran de la pandèmia, des d'aquest espai, es va detectar que emergia el problema de l'aigua. Concretament, que hi havia molts casos que no rebien aigua potable i, per tant, que moltes persones no tenien accés a aquest subministrament mínim.

Això va suposar un detonant, i després de moltes sessions, des de la comissió, d'una banda, es va assumir que l'accés a l'aigua era un dret bàsic, i per l'altra, es va detectar que la problemàtica sovint anava associada a l'absència d'empadronament. No tenir padró, en dificultava l'accés, però a més a més, que en algunes poblacions l'empadronament tampoc era garantia d'accés. Sumat a aquest fet, es va tenir coneixement que es remunicipalitzaria el servei d'aigua potable de Girona, Salt i Sarrià de Ter la tardor del 2022 i la constatació que les administracions dels tres municipis no tenien un consens de com fer front a la situació.

Per aquest motiu, es va organitzar, ja des del Grup DHAS de Girona – Salt, la formació *La gestió de l'aigua: drets socials i nous models de governança* amb l'objectiu de dotar d'eines per garantir el dret a l'aigua, des de la regulació a l'accés i el manteniment fins a la promoció de la transversalitat vinculada a l'aigua i drets associats. Això es feia des de la perspectiva de gènere, és a dir, una mirada inclusiva, empàtica, basada en la cura dels altres, el bon tracte i la importància dels eixos de desigualtat i ecofeminista. La formació estava adreçada a personal de l'administració (tècnics i càrrecs electes) i tècniques d'entitats del tercer sector que es troben dia a dia amb aquesta problemàtica.

Aquesta formació va ser una oportunitat per donar a conèixer solucions desconegudes dins l'àmbit gironí, així com entrar en contacte amb els debats més punters en la matèria. La preocupació era com enfocar i com s'estava fent en les diverses administracions locals i espais de treball existents.

La Jornada Accés als drets i les vides dignes s'inscriu en el marc d'aquest procés més ampli. Concretament, en aquesta ocasió, l'objectiu era posar sobre la taula el Dret Humà a l'Aigua i al Sanejament en relació a tots els Drets Socials i relacionar-ho amb els conceptes vulnerable i vulnerabilitat, que difícilment s'associen a la dignificació de les persones i conèixer el funcionament del marc regulador a partir de la casuística.

Per tractar la temàtica la sessió es va organitzar en una primera part d'anàlisi i presentació de la situació actual, seguida d'una taula rodona on es tractaven propostes i situació relativa al padró. Es va comptar amb la participació de la Institució del Síndic de Greuges de Catalunya, Enginyeria Sense Fronteres, Càritas Diocesana, Casal d'Infants i la Càtedra UNESCO.

MARIA TERESA EGEA
CARITAS DIOCESANA
DE GIRONA

Relació entre el Dret Humà a l'aigua i els altres Drets Humans i Socials

02

Arran de la pandèmia de la Covid-19, des d'algunes entitats del Tercer Sector de Salt i Girona, es van identificar situacions de famílies que es troben sense subministraments bàsics, tant de llum com d'aigua. Davant la situació es va voler donar una resposta conjunta, també en col·laboració amb l'administració local.

A partir d'allà es passa a formar part de la Xarxa pels Drets impulsada per la Coordinadora ONGs. Això va permetre generar un grup, la Comissió Energètica, centrat en abordar la pobresa energètica, on algunes entitats comencen a treballar com garantir aquests drets fonamentals, treballant des de la connectivitat entre energia, llum i aigua.

Es va anar evolucionant, i en un punt del camí, s'incorpora la Càtedra UNESCO de Desenvolupament Humà Sostenible (UdG), moment en què es fa un gir i es comença a posar el focus en el Dret Humà a l'Aigua, i es comença a fer un treball d'intervenció i de procés més centrat en l'aigua, esdevenint en el Grup DHAS Girona – Salt. Des del grup de treball es busca treballar, sense oblidar també la interseccionalitat d'aquest dret humà a l'aigua amb altres subministraments i altres drets fonamentals, com el dret a l'educació o el dret a la salut. En aquest sentit, des del grup es treballa de forma conjunta fent una anàlisi de les realitats que es detecten des de les entitats que en formen part.

Les dades que es treballen en l'anàlisi de la situació del DHAS a Girona i Salt, estan molt associades a les dades amb què compten les entitats que formen part del grup de treball. És a dir, són les dades sorgides de les unitats familiars que estan en contacte amb les entitats del Grup DHAS. Per tant, és altament possible que siguin moltes més les famílies que es troben en aquestes situacions, i aquí només es compta amb la punta de l'iceberg.

Les informacions resultants de l'anàlisi, van permetre ampliar la mirada, no centrada en el plantejament de la pobresa energètica o l'accés a l'aigua com un dret de consum, sinó com un dret de dignificació de la vida de les persones.

A partir d'aquí s'entra en contacte amb altres territoris que hi aporten un treball fet, i així es participa d'un taller organitzat per l'Observatori de l'Aigua de Terrassa (OAT) que va tenir lloc a Terrassa. Aquest procés, també ha permès entrar en contacte i conèixer altres mirades de governança. Terrassa mostra, a través de l'experiència de l'OAT, com ciutadania i administració treballen conjuntament per fer una reglamentació per abordar el tema dels comptadors socials: la Instrucció de Comptadors Socials. Això permet al Grup DHAS de Girona i Salt, començar a incorporar aquesta mirada. A partir d'aquí es veu la possibilitat, com a grup, d'aportar, no només una anàlisi de la realitat des de les dades pròpies, sinó també la possibilitat de poder incidir en el marc de la remunicipalització del servei d'aigua potable de Girona, Salt, Sarrià de Ter. Es veu com el reglament del nou servei d'aigua potable remunicipalitzat i la instrucció de Terrassa, són eines que permeten desenvolupar i treballar a partir d'aquí.

El moment permetia també, treballar des d'una eficiència constructiva i, per tant, aportant un debat públic sobre el què significa el dret a l'aigua, que implica a les famílies no tenir aquest accés i alhora també poder dotar d'eines i

MONICA GIBANEL
DIRECTORA DEL
CASAL DELS INFANTS
DE LES COMARQUES
GIRONINES I MEMBRE
DEL GRUP DE TREBALL

d'altres mirades sobre com poder regularitzar aquest accés. No centrat només en l'impagament, sinó també, l'accés. Per això, el següent pas va ser generar una jornada formativa. Pel grup, a banda de la formació, on havien participat experteses d'altres territoris i altres persones que ja estan treballant i que tenen aquesta mirada i eines, era important obrir aquest debat a un espai més ampli, amb jornada Accés als Drets i les Vides Dignes.

A partir d'aquí, el grup es planteja continuar treballant per aquesta incidència amb aquesta instrucció que s'ha de generar aprofitant la remunicipalització, però també la possibilitat de mirar nous indicadors, d'aportar mesures i eines també de treball, així com també avançar en la conceptualització del DHAS des de la dignificació. Des de d'aquesta mirada del dret de l'aigua com una dignificació de la qualitat vida de les persones, no des de la perspectiva de la vulnerabilitat social. Com a grup es considera que la vulnerabilitat genera i cronifica la no dignificació de les persones. És a dir, com més vulnerable, es una persona, se suposa que més garantia de drets té. Però en realitat, les persones de per si hauriem de tenir garantia de drets, independentment de la situació de vulnerabilitat concreta.

"Les persones de per si hauríem de tenir garantia de drets, independentment de la situació de vulnerabilitat concreta."

L'accés a l'aigua i els drets. Una aproximació des de la dignitat

03

En matèria de DHAS hi ha molts debats oberts actualment que permeten la possibilitat de canvis profunds. També hi ha debats en torn la necessitat de canvis normatius o com regulem l'accés a l'aigua des de lògiques d'equitat i diversitat.

Són debats importants i és important poder-hi ser i participar perquè ens permet anticipar i formar part de les propostes que vindran. Durant la formació es van presentar iniciatives la Directiva Marc d'Aigua Potable i com aquesta pot afectar. Es va parlar com s'està debatent per establir criteris més semblants entre el cànon de l'ACA i el que recull la Llei 24 2015, o què està passant amb el tema dels comptadors socials.

Ara bé, aquestes línies es centraran en aspectes més teòrics sobre com funcionen els mecanismes a nivell estructural i no tant del que la gent fa en el seu dia a dia.

Hi ha tres potes quan ens plantejem abordar el tema del DHAS. En aquest sentit, és important rescatar la Judith Butler i tota la seva teoria de les vides precàries. La seva aportació ja té uns quants anys, tant la creació del concepte com tot el seu desenvolupament. Però la proposta de Butler encara avui és vigent perquè realment existeixen unes vides que són precàries i unes que no ho són. Unes vides que mereixen ser, com ella diu, televisades i posades sota el focus, i mentre això passa, n'hi ha moltes que passen invisibilitzades i no importen a ningú. Més greu encara, quan son posades sota el focus, és en clau estigmatitzadora, com demostra Owen Jones en el seu llibre

Això és important perquè ens parla de que hi ha una concepció de com estem posicionats els uns i els altres. De centre – perifèria, aquells que som receptors de drets i aquells que han de demostrar que mereixen rebre'ls. Aquest aspecte és important perquè permet detectar que estem creuades i no som neutres. Aquests elements són clau per entendre per què ens trobem en la situació actual, com per exemple la ingent quantitat de dificultats o l'abast de les vulneracions. Vulneracions de caràcter sistemàtic i estructural. És un punt de partida que ens permet comprendre una gran part d'aquests mecanismes

A partir d'aquí, la pregunta és, des d'on s'està treballant? Doncs des de la vulnerabilitat. Però cap a on voldríem anar?

Des del Grup DHAS Girona – Salt, a partir dels debats interns i el contacte amb els casos es va comprendre que potser una via per desenvolupar un treball més respectuós i menys estigmatitzant era partir de la dignitat.

El primer que es va observar era que el DHAS (entre d'altres temes) es treballa amb eines que es troben limitades en elles mateixes. És a dir, seguir el recorregut que plantegen les pròpies eines no desemboca al final amb una millora de la situació de les persones, ni soluciona el problema. A nivell estructural, es poden anar posant pedaços i hi haurà algun cas que accedirà i fins i tot aconseguirà alguna cosa, però en termes generals, la

problemàtica no s'està resolent. Ans al contrari s'enquista i en surten noves derivades que n'augmenten la complexitat, dificultant encara més la possible solució. És indicatiu de la relació existent amb preceptes de naturalesa cultural i social, per tant de l'abast i profunditat del fet.

Aquest fet porta a preguntar-nos, com a societat – serveis i institucions –, quina comprensió tenim de l'accés a l'aigua. Ens explica com entenem i s'ha conceptualitzat el dret humà a l'aigua, en tant que dret individual i subjecte a l'habitatge. Aquí cal fer un apunt, una cosa és que l'aixeta ha de complir els requisits que diu la declaració de les Nacions Unides i per tant ha d'estar amb una qualitat, amb una proximitat, amb unes condicions, etcètera. I l'altra és que l'accés a l'aixeta estigui condicionat a que tu puguis accedir a un habitatge. Dit d'una altra manera, una cosa és que un habitatge hagi de comptar amb connexió a l'aigua, l'altra és que l'accés a l'aigua estigui condicionat per l'accés a l'habitatge. Ens trobem d'una banda, que l'accés a l'habitatge no està garantit i per l'altra, l'accés a l'aigua tampoc, perquè està com derivat o vinculat a l'habitatge.

En els debats mantinguts en la preparació dels protocols pels comptadors socials va sorgir la reflexió en torn el temps d'empaddingament que s'ha d'acreditar per accedir al comptador. Sobrevolava la idea que havia de passar força temps (anys) per tenir-hi dret. El qüestionament mostra el grau de simbiosi entre accés a l'aigua i altres àmbits associats com el padró i l'habitatge Per tenir accés al comptador s'ha d'acreditar arrelament al territori? En realitat aquestes temporalitats son el reflex de com es connecta l'accés a l'aigua amb temes d'arrelament social, associat al fet migratori. Però l'aigua no té a veure amb arrelament, té a veure amb poder viure, la necessites a les 24 hores.

Aquest cas permet adonar-se de com de directes son els operatius inconscients entre aigua i habitatge i de l'habitatge a les polítiques migratòries, quan en realitat es tracta de qüestions diferenciades.

Com a Grup, va ser d'utilitat perquè va permetre plantejar des d'on s'està gestionant i caracteritzant aquest accés als drets. Salta a la vista la vulnerabilitat com a columna vertebral de tots els dispositius, però quins són aquests criteris de vulnerabilitat.

Fent un repàs al diccionari, el primer que destaca és que vulnerabilitat s'associa o té a veure amb vulnerar. I vulnerar vol dir danyar o perjudicar. Una persona vulnerada és qui ha patit un dany i un vulnerable és qui pot ser ferit o rebre una lesió. I això és interessant perquè té repercussions en aquesta concepció, ja que edificar dispositius sobre les persones vulnerables implica que es tracta de persones fràgils, que són rescatables i que són indefenses.

Després podem observar que els criteris de vulnerabilitat no son sempre els mateixos, n'hi ha uns que són més amplis, més universalistes, més igualitaris, però n'hi ha d'altres que són molt restrictius, tant, que molt poques persones poden realment accedir als drets associats als criteris de vulnerabilitat. Ara bé,

"Una cosa és que un habitatge hagi de comptar amb connexió a l'aigua, l'altra és que l'accés a l'aigua estigui condicionat per l'accés a l'habitatge. Ens trobem d'una banda, que l'accés a l'habitatge no està garantit i per l'altra, l'accés a l'aigua tampoc, perquè està com derivat o vinculat a l'habitatge."

això no vol dir que les persones que no compleixen els requisits estiguin bé. I es comença a veure com al final, aquest procés per acreditar la vulnerabilitat, per accedir a drets que són fonamentals acaba sent una contradicció en ell mateix. És a dir, si són drets humans, és perquè es tracta d'aspectes essencials per la vida. De fet la Declaració dels Drets Humans, en el seu preàmbul es recull que:

"Considerant que el reconeixement de la dignitat inherent i dels drets iguals i inalienables de tots els membres de la família humana és el fonament de la llibertat, la justícia i la pau en el món" (Declaració Universal de Drets Humans).

Al seu torn el 28 de juliol de 2010, a través de la Resolució 64/292 de l'Assemblea General de les Nacions Unides es va reconèixer explícitament reafirmant que:

"un agua potable limpia y el saneamiento son esenciales para la realización de todos los derechos humanos. (...) El 2002, el Comité de Derechos Económicos, Sociales y Culturales adoptó la Observación General n° 15 sobre el derecho al agua. El artículo I.1 establece que "El derecho humano al agua es indispensable para una vida humana digna" (El derecho humano al agua y al saneamiento)

Per tant si és un dret que és inalienable de les pròpies persones, per què s'ha d'acreditar ser una persona mereixedora d'aquest dret?

Un altre aspecte observat és que el propi procés per acreditar la vulnerabilitat per accedir a l'aigua (comptador social o tarifa social) acaba fomentant molta estigmatització a les persones afectades. Es tracta d'un procés que revictimitza de manera constant aquestes persones que acaben encapsulades com persones que són assistides permanentment. És a dir, en el procés d'intervenció i acreditació per aconseguir la tarifa social, el bo social, el comptador social, el que s'està produint és un procés de transformació de les persones a través del qual s'estructuren elements fonamentals. D'alguna manera el procés busca validar i demostrar que estàs molt malament. Dit d'una altra manera, com més malament estàs, més se suposa que tens dret a accedir al dret. Un dret que existeix per garantir la teva dignitat humana. Per tant, es fa evident una contradicció inherent entre el que es diu que es vol resoldre i el que realment es genera.

Aleshores, des d'on es generen les propostes? Quins són els marcs socials i culturals de referència? Aquests dispositius dignifiquen i aporten força a les persones o les debilita i fa petites? És a dir, des d'on estem treballant, fomenta persones autònomes, segures de si mateixes, conscients de que no son culpables de la seva situació (no han fet res malament)? O pel contrari, ens trobem persones, que com a part del procés, acaben assumint la culpa, cada vegada se senten més petites, i més fràgils? Durant el procés d'acreditació de l'estat de vulnerabilitat per accedir al dret, han de respondre com s'espera d'elles en tant que víctimes? Incorre en què s'hagin de sentir deutores morals de rebre el suport i l'ajuda?

No es tracta de persones vulnerables, com una manera de ser, permanent i atemporal. Es tracta de persones vulnerades, creuades per molts eixos

"Aquest procés per acreditar la vulnerabilitat, per accedir a drets que són fonamentals acaba sent una contradicció en ell mateix."

de desigualtat. Aquest detall ja és un canvi, ja que no és el mateix una persona vulnerable que una persona vulnerada.

Per tant, treballar des de la vulnerabilitat acaba debilitant les persones afectades i les fa petites. La pròpia estructura situa les persones com assistides. Per tant, les persones quan entren en el circuit, s'assumeixen com a tal. No és tan fàcil (ni funcional) no assumir-te com a víctima i persona assistida i vulnerable, quan l'estructura t'està marcant en aquests termes.

És evident que no tenir accés a l'habitatge, a l'aigua o l'energia, té un cost emocional, un desgast en la salut integral, etc., ara bé, hi ha una cosa més complicada, i és el fet que, de manera molt inconscient, aquest tipus d'estructura o aquest tipus de mecanisme contribueix i fomenta un augment i una magnificació de les relacions de poder.

Això ens porta a adonar-nos de la presència de dispositius que exerceixen violència institucional i reproduïxen violències estructurals, treballant a partir de la hipòtesi que les persones són sospitoses de ser fraudulentas o de voler accedir a les ajudes per fer-ne un ús fraudulent. No es diu, però les persones acaben sentint que al final estan allà perquè son les responsables d'aquella situació. És a dir, que la situació que viuen no és resultat d'un fet estructural, sinó derivada d'una mala decisió presa que en algun moment de la seva vida i ara estan allà pagant els plats trencats.

Moltes vegades l'empatia i l'escolta activa depenen molt de la persona que està fent la tramitació, però no son elements transversals i inherents en la mirada de tot el procés. El procés no és empàtic ni està creat des del bon tracte. No és comprensiu, ni basat en la interseccionalitat. Per tant, no és igualitari. Per això es deia que els mecanismes actuals amplifiquen les relacions de poder entre les persones afectades i les persones del circuit que les atenen, i això és molt profund i important no perdre-ho de vista.

Per tant, una persona assistida es troba desproveïda de la seva capacitat d'autonomia i això ens porta a un altre concepte, el de la víctima ideal, que ens recorda a la categoria de ciutadà que com a tal, com s'imagina, no existeix. La víctima ideal no existeix, però tots els dispositius es creen al voltant d'aquesta referència que és una projecció. Una projecció que és reflex d'uns codis socials i culturals determinats (Canyellas). La *víctima ideal* comprèn moltes derivades, de com se suposa que té el caràcter, com se suposa que es comporta quan està malament i afectada. El risc rau en què això acaba fent que tots els indicadors, totes les categoritzacions, tot giri al voltant de com se suposa que és la víctima ideal, quan aquesta en realitat no existeix. El resultat és que quasi ningú respon a aquest tipus ideal i per tant, es genera un doble mecanisme d'exclusió. Quasi ningú respon als criteris, i per tant el crivatge deixa fora moltes persones que necessiten les ajudes. I per l'altra, com dèiem, la persona acaba adoptant el comportament que s'espera d'ella per poder aconseguir allò que necessita. Moltes vegades, quan això passa, la persona en qüestió continua sent sospitosa de ser aprofitada. Així doncs, pot acabar complint els requisits que se li demanen, però no son necessàriament el reflex del que la persona és i viu.

"Es fa evident una contradicció inherent entre el que es diu que es vol resoldre i el que realment es genera."

De la mateixa manera, el vulnerable ideal tampoc existeix i això té moltes repercussions sobre com tractem o deixem de tractar els i les usuàries, de com es redacten els informes, de quines preconcepcions es tenen com a professional, com s'estableix la relació. Al final no deixem de ser persones. Però l'imaginari, la concepció prèvia de com el/la vulnerable se suposa que es comporta d'una manera concreta pesa i quan apareixen persones que no corresponen al patró, a allò que en realitat tampoc ningú sap què és, però que regeix tot el procés, les coses tampoc no van bé.

Com dèiem, això acaba repercutint en aquestes persones, que dutes per la necessitat, han d'acabar sucumbint al que s'espera d'elles, perquè això és el que li permetrà una major garantia d'aconseguir els seus informes. Informes que necessita per poder accedir al seu comptador, a la seva tarifa social, al seu lloguer social, etc.

Per tant la problemàtica és molt profunda perquè al final unes eines que són per garantir drets acaben sent la base per al foment de les desigualtats i de la negació d'accés a drets fonamentals i universals de moltes persones. Aquesta constatació és preocupant perquè es pot observar en el dia a dia.

Tot això desemboca a preguntar-se si es tracta de drets fonamentals per a la vida, realment cal acreditar aquesta vulnerabilitat per accedir-hi? I per tant, en quin punt perdem la dignitat? Quan sentim que l'hem perduda? Quines són les coses que jo concebo que tinc que indiquen que em sento bé, per tant tinc dignitat i soc portador de la meva dignitat o portadora de la dignitat? Quins són els cinc grans criteris que marquen la dignitat, i pensar els indicadors al revés: quan un d'aquests falla, s'està vulnerant un dret.

La proposta és canviar el lloc des d'on volem garantir els drets, el lloc des d'on ens situem i situem a l'altre, comporta, automàticament canvis profunds. Canvia també des d'on entenem l'assumpció de la responsabilitat i els elements estructurals. Per tant també implica tenir en compte el paper de la comunitat i, des d'on estem creant les polítiques públiques i com generem mecanismes de garantia universal.

L'accés als drets fonamentals no poden estar subjectes a la demostració de la necessitat, sinó que són inherents a nosaltres mateixes, pel fet d'existir i estar aquí. Per aquest motiu, no poden estar subjectes a que tinguem infortunis o situacions adverses. Com s'ha vist, les situacions que les persones viuen són resultats d'aspectes estructurals, però el pes d'avaluació es centra en l'individu. Molt de pes en el recorregut vital de les persones i molt poc en el que són les estructures generadores de desigualtat.

Potser ha arribat el moment en què cal revisar aquestes eines, que potser havien estat útils. Actualment la situació es desborda massa com perquè aquestes eines puguin continuar. ¿Fins a quin punt podem continuar eixamplant i eixamplant i eixamplant aquest marc quan potser ara ja ha començat a arribar el moment de donar-li la volta?

La proposta aquí és, situar-nos en un altre lloc per veure com desenvolupem polítiques per garantir tot això. Per què la dignitat?

"Els mecanismes actuals amplifiquen les relacions de poder entre les persones afectades i les persones del circuit que les atenen, i això és molt profund i important no perdre—ho de vista."

Si es revisen les definicions de dignitat, observem que es defineix com "el fonament de tots els drets humans en reconèixer la dignitat fins que és intrínseca als drets iguals i inalienables de tots els membres de la família humana". De manera figurada, és "una expressió que se li atribueix a l'estat per descriure la seva independència". I si anem al llatí dignitas, es fa al·lusió "al valor de l'individu com a ésser humà". Per tant, el que es desprèn de dignitat respecte el que es desprèn de vulnerabilitat i vulnerar, és molt diferent. Situar-nos en la dignitat, ens permet situar les persones afectades com a persones fortes i vetllar per garantir els seus drets des de la seva autonomia. I no per això aquestes persones son menys mereixedores de simpaties, ajudes i solidaritat. Però no son desvalgudes ni assistides.

Situar les persones en el rol d'assistides i febles, les acaba afectant en el seu amor propi, les debilita i les fa sentir insegures. Aquest mecanisme comporta lògiques de cronificació de la pobresa i per tant, enlloc d'ajudar, potser acaba empitjorant. Front l'escenari actual, és primordial començar a plantejar el marc des d'uns altres llocs, ja que la pobresa augmenta i cada vegada més aquestes situacions seran més generals i menys residuals.

El Covid-19 va servir per donar visibilitat i fer canvis molt importants en tots els debats entorn del dret humà a l'aigua. Va servir per donar visibilitat a la situació de la gent que treballa al camp i que no té assentaments estables, on no hi ha ni aixeta en els llocs on estan dormint, i per tant, al relació amb els nivells de salut i higiene més bàsics. Va suposar un punt d'inflexió en l'entorn del DHAS i els debats.

La Covid-19 ha contribuït a treballar sobre la pròpia concepció de l'accés i el dret a l'aigua, però encara no tenim resolt com garantir la viabilitat i sosteniment de tot el servei d'abastament. Per tant, seguim en una espècie d'oxímoron entre coses que en principi no són béns de consum amb quelcom que es paga com un consum, en tant que no és un impost directe. No és un impost que pugui generar el municipi de forma directa. Els usuaris paguen per mitjà d'un rebut.

Des del Grups DHAS Girona – Salt, es començarà a treballar per simplificar processos. Crear eines des d'un marc centrat en la dignitat perquè al final són les persones les que pateixen. Per aquest motiu és important crear dispositius i mecanismes que no revictimitzin les persones, que no les facin sentir malament ni culpables.

"És primordial començar a plantejar el marc des d'uns altres llocs, ja que la pobresa augmenta i cada vegada més aquestes situacions seran més generals i menys residuals."

Aportacions a la garantia de l'accés a l'energia. L'APE i la Llei 24/2015

04

L'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE) es crea el 2014 a causa d'una situació d'alarma social en matèria de pobresa energètica, sobretot, però també hídrica com es veurà més endavant. Una labor molt localitzada a Barcelona i l'Àrea Metropolitana basada en una estratègia d'assemblees i suport mutu per entendre que aquests drets individuals i prestacionals també poden ser drets col·lectius i donar visibilitat al fet que la vulneració dels nostres drets, no té a veure amb allò que cadascú fem malament, veure que al final allò que vulnera els nostres drets no és el que jo he fet malament, sinó que és sistèmic. És la conseqüència d'un model energètic i hídric privatitzat, de costos elevats i poc assumibles per certs sectors de la població. Es tracta doncs de veure això i treure la culpabilitat a les pròpies afectades, que tenen la capacitat d'esdevenir agents de canvi.

El procés es va iniciar amb una recollida de firmes de forma conjunta amb l'Observatori DESC, Enginyeria Sense Fronteres (ESF) i la Plataforma d'Afectades per les Hipoteques (PAH) per fer una Iniciativa Legislativa Popular (ILP), la 24 2015. Es podria dir que és la llei més pionera a nivell europeu en matèria de protecció de l'accés als drets energètics.

Justificacions n'hi ha de sobres ja que estem en un context de crisis concatenades. L'última enquesta de l'Idescat (Institut Estadística de Catalunya) sobre les condicions de vida diu que estem en màxims històrics a Catalunya de pobresa, que empitjora, arribant a dades del 26%. En concret en matèria energètica augmenta, del 9,4% al 16% l'any 2020, les llars que tenen problemes per escalfar-se. Alhora, això coincideix amb un augment dels rebuts. Darrerament és perceptible en el de l'energia, però pel que fa a l'aigua, fa temps que s'observa aquest increment. Segons l'Observatori de Preus de l'Agència Catalana de l'Aigua per municipis de més de 5.000 habitants, entre el 2010 i 2020, l'aigua puja més un 30% i això té un impacte sobre la pobresa hídrica i energètica.

En un context de crisi climàtica, com el que tenim ara mateix, les previsions són que tot segueixi pujant, sobretot en contextos com el l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) degut als problemes de garantia d'abastament, on es posen en marxa dessaladores que encareixen molt el preu de l'aigua, i es plantegen noves infraestructures de transvasament entre conques que implica inversions, etc. Tot apunta a un encariment del rebut de l'aigua.

Per tant, les situacions d'emergència poden empitjorar en un futur i per això posar en marxa mesures per garantir la sensibilitat i l'accés a aquests drets és fonamental.

Fa temps que hi ha la Llei de Consum segons la qual s'havia d'avisar abans de procedir al tall dels subministraments, quan hi havia un impagament. Aquesta llei recull la obligatorietat d'informar les usuàries dels seus drets energètics i la creació d'un fons d'ajudes. Més endavant es crea la Llei 24/2015, del 29 de juliol, de mesures urgents per a afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica. Com s'ha comentat, és la llei més pionera per aturar tots els talls de subministrament i introduir el principi de precaució. És un valor positiu que la Llei 24/2015 permeti evitar qualsevol tall. És a dir, les

operadores el que han de fer és demanar a Serveis Socials confirmar si la llar on es vol practicar el tall està en situació de vulnerabilitat. Condició que s'acredita amb els Informes d'Exclusió Residencial (IER).

A través dels estudis que s'han fet des d'ESF i Observatori DESC, juntament amb la PAH, es calcula que s'han aturat uns 200.000 talls de subministrament entre 2015 i 2020. Això suposa la protecció d'unes 100.000 llars.

Malgrat això, hi ha problemes que es van concatenant, com el dels endeutaments, però també la prorrogació de situacions de vulnerabilitat. Si no s'aborda de forma estructural el tema del preu dels serveis bàsics, s'aniran prorrogant les situacions de vulnerabilitat. Quan s'observa la cobertura de les ajudes sobre la població vulnerable i s'analitzen les dades, per exemple a Barcelona, s'observa que la cobertura de les tarifacions socials i el Fons de Solidaritat que té l'empresa mixta no arriben a tota la població. Per tant, se segueixen prorrogant situacions de la inestabilitat del dret. Per aquest motiu cal abordar-ho de forma sistemàtica.

Un dels reptes és la posada en marxa de mecanismes preventius, com el mínim vital i algunes solucions front l'endeutament, ja que és una de les majors problemàtiques. Des de l'APE amb el conveni entre Endesa i la Generalitat de Catalunya, les condonacions de deute anteriors al 2019, s'han condonat correctament, això son 35.600 famílies. També des de l'APE, s'ha evitat tota nova acció de reclamació judicial. Això és important perquè una part important de la problemàtica és que hi ha molta gent que es troba amb una reclamació judicial i un judici pendent pels deutes derivats de la situació d'impagament. Malgrat això, el conveni no s'ha desplegat correctament, fet que va ser denunciat en roda de premsa. El que no s'ha desplegat al 100% és allò referent als comptadors socials. Segons el conveni, quan hi hagi famílies en situació exclusió residencial, s'han d'instal·lar aquests comptadors socials amb la tarifa en el mercat regulat i una potència màxim de 3 quilowatts. El que sí que es demana és el butlletí de reconeixement d'instal·lació elèctrica, que sovint té un cost aproximat de 100€, fet que pot suposar un problema i no s'ha abordat com fer-ho assumible.

A Barcelona, amb l'existència dels punts assessorament energètic, sí que comencen a haver converses, entre ajuts socials o inclús se sap de països que tenen convenis amb els gremis d'instal·ladors i això és positiu. Però també és un repte abordar-ho dins del desplegament d'aquests convenis.

Amb l'APE funciona molt, com a mecanisme, la via de reclamacions a través d'organitzacions, això permet activar entitats i treballar des de l'àmbit municipal. Malgrat el conveni és amb la Generalitat, els municipis tenen molt a dir, inclús en la negociació. En el cas de Barcelona, hi eren els municipis però també la Diputació de Barcelona. Per tant, és una via de reclamació, sobretot en el camp de l'aigua, on la competència és completament municipal i el circuit és més proper.

Pel que fa a comptadors socials d'aigua, hi ha un desplegament més ampli i és un dels següents reptes i problemàtiques. Què fer amb les llars que ocupen perquè tenen una necessitat social i estan en precari i no tenen accés a l'aigua? En l'estudi *Estat de l'Exclusió Residencial: Impactes de la llei 24/2025* i altres

"Per tant, les situacions d'emergència poden empitjorar en un futur i per això posar en marxa mesures per garantir la sensibilitat i l'accés a aquests drets és fonamental."

mesures de resposta, es recull que s'han desplegat més de 905 comptadors socials d'aigua, però hi ha molt camí a fer encara.

Ara bé, calen mesures d'acompanyament positives que seria convenient impulsar a Girona. Una d'elles pot ser la creació de les oficines d'assessorament energètic com a Barcelona, l'Àrea Metropolitana i a Terrassa, ja que són un circuit directe amb la ciutadania afectada. Juntament amb les oficines, caldria posar en marxa assemblees com les de Barcelona, on les afectades poden venir des de les entitats i on es pot oferir un assessor energètic. Aquest mecanisme a Barcelona, ha permès conèixer les problemàtiques que hi ha al territori i com abordar-les. És una tasca que es podria impulsar des del Grup DHAS i assumir aquest assessorament energètic i hídric a la població que hi ha en situacions de pobresa energètica i relacionar-ho amb el que ja s'està fent en aigua des d'Aigua és Vida, posant de manifest la relació amb el model de subministraments, com l'actual, majoritàriament privatitzat, on el 80% de la ciutadania de Catalunya rep l'aigua d'operadors privats.

De fet, l'Observatori de preus de l'ACA diu que el preu de l'aigua que ofereixen aquests operadors és un 20% més cara, per tant, això té un impacte. Un dels indicadors diu que l'accés a l'aigua no pot costar més d'un 3% o un 5% si s'inclou la taxa de clavegueram. Ara bé, una radiografia del promig a Catalunya indica que l'import mitjà que es paga per aigua és d'uns 28,97€ mensuals, això supera el 3% del salari mínim interprofessional de Catalunya, que segons 950€ i els 5,1% de l'IERSC que és el que es basa la Llei 24 2015. Per tant, el preu mitjà a Catalunya està tocant el llindar de l'assequibilitat, i no acotant en els indicadors de la població més afectada.

A l'AMB, la col·laboració amb l'Institut Metròpoli o també l'Observatori de l'Aigua de Terrassa (OAT), ha permès crear una bateria d'indicadors per avaluar l'estat del DHAS i el Dret a l'Energia d'una forma completa. Més acotada a la població vulnerable. A diferència de les dades de Girona i Salt, més acotades a la ocupació. Aquest tipus d'estudis son fonamentals per veure com les ajudes arriben en aquests sectors. A Barcelona la població que té informes de vulnerabilitat, molt poca rep la tarifació social o ajudes del Fons de Solidaritat que té la l'empresa mixta a Barcelona, només un 20% aproximadament.

Els indicadors son necessaris per identificar els consums molt baixos. El que s'està veient és l'existència d'una pobresa hídrica amagada que no s'està comptabilitzant. I és important veure-ho. Hi ha estudis que es centren en mirar tots aquells consums que s'han fet per sota de la mediana dues vegades. Això és molt important perquè mostra aquesta pobresa hídrica i energètica amagada. Quan les llars estan pagant dues vegades més de la mediana d'aquella regió, o , com s'ha fet a Barcelona, mirar l'impacte de la pobresa energètica i hídrica per barris i per codi postal. Això permet veure d'una forma geolocalitzada els punts calents i aportar de forma correcta i territorial la problemàtica.

Una proposta que pot encoratjar al grup de DHAS i el futur Observatori de l'Aigua que es pugui crear a Girona, és generar una bateria d'indicadors treballats

amb la ciutadania organitzada que abordar aquests problemes i radiografiar de forma correcta la problemàtica per abordar-la forma correcta.

En relació a les tarificacions, l'objectiu és com evitar la prorrogació dels deutes. Això suposa incloure en la cultura tarifària el cost de garantir el dret a l'aigua, ja sigui via tarifa social o via mínims vitals, i que va una mica relacionat amb els debats que s'ha posat sobre la taula en torn demostrar que sóc vulnerable i la cursa per demostrar que jo sóc pobre. Si són drets, no es poden restringir en funció de la nostra situació social.

Actualment hi ha debats a Catalunya per veure si és possible la implementació d'un mínim vital introduint en el cost tarifari el cost d'un primer tram. Proposar un primer tram gratuït per a tothom, inclús a la quota fixa. Això perquè la quota fixa, a vegades representa entre el 40% i el 60% del total de la tarifa i, per tant, si les tarifes socials es fan només sobre el consum, no s'estarà abordant la problemàtica. Per tant, és important estar al corrent dels debats i fer-hi contribucions per veure si és el mínim vital, o quin és el consum que necessitem garantir? Quin és el mínim vital per garantir el Dret Humà a l'Aigua.

Els relators de Nacions Unides ja ho han dit, el dret humà ha de ser gratuït per la població vulnerable i front la via que s'està veient d'estigmatitzar la població, la proposta és oferir-lo per a tothom. El que ens permet la tarifa de l'aigua és introduir estructures redistributives. Amb l'aigua existeixen els trams de consum i això ens permet, per exemple, passar el que seria un primer tram gratuït, als últims trams, perquè es parla de sancionar consums elevats. Però no s'han vist propostes municipals que s'enfoquin a buscar grans consumidors més enllà de l'estructura tarifària. Quan es fan les tarificacions socials, s'ha de vigilar que cobreixi un consum petit per incentivar l'estalvi. Però no s'està abordant tota aquella quantitat de població que pot pagar l'aigua i que li és igual el preu dels últims trams i consumeix d'una forma desproporcionada i no conscient, com diu la Directiva Marc de l'Aigua (DMA). Aquest es un aspecte que convé abordar en temps de sequera i justícia social.

Com a reptes i conclusions, cal remarcar la necessitat d'indicadors, la necessitat d'espais on apoderar a la ciutadania que pateix de la vulneració dels seus drets i puguin esdevenir actors de canvi, com ha passat a les assemblees de Barcelona i adonar-nos que és una situació col·lectiva i que es relaciona amb els debats sobre si el Dret a l'aigua és individual, associat a l'habitatge o no.

"L'import mitjà que es paga per aigua és d'uns 28,97€ mensuals, això supera el 3% del salari mínim interprofessional de Catalunya."

Accés als subministraments d'aigua i llum a Girona i Salt

05

MARTA HEREU TÈCNICA D'ACOLLIDA DE CÀRITAS A GIRONA I SALT

En aquesta ocasió es presenten les dades de l'estat en l'accés a l'aigua i la llum a Salt i Girona preses des del Servei d'Acollida de Càritas de Salt i de Girona. L'objectiu és aterrar què vol dir no tenir el dret humà a l'aigua i la llum garantits. És a dir, no tenir-ne l'accés o tenir dificultats per accedir-hi.

La idea de fer aquesta anàlisi prové, en primer lloc, de les entitats del tercer sector que treballen a Salt i a Girona, atenent persones que estan en situacions complicades, vulnerables. Generalment això va relacionat amb una situació de pobresa energètica i d'exclusió residencial o risc d'exclusió residencial.

Per tant, tot el que s'exposarà, dades i gràfiques, són persones concretes que les tècniques del Servei d'Acollida coneixen personalment perquè estan sent acompanyades. Es tracta de persones que estan afectades. És a dir, persones que no tenen aigua, que no tenen llum, que tenen dificultats per tenir-ne i tot el que això comporta.

Es pretén que això sigui útil; que siguem coneixedores d'aquestes situacions en els nostres municipis.

L'origen concret de les dades que es presenten es troba en el context de pandèmia de la Covid-19, des de la preocupació de moltes persones i famílies amb dificultats d'accés a l'aigua. En aquell moment es va posar de manifest aquesta problemàtica i es va començar a formar el Grup de Treball de Dret Humà a l'Aigua i al Sanejament (DHAS). Una de les propostes, des del DHAS, va ser fer aquest estudi per donar visibilitat al que les persones que hi treballen dia a dia ja saben, però que potser no és prou conegut.

El recull de dades es va fer mantenint l'anomiat de les persones, però recollint el màxim d'informacions per caracteritzar la situació concreta de cadascun dels casos. La intenció és revertir aquesta situació per tal que tothom, tota la ciutadania de Salt, Girona i Catalunya de tot el món puguin tenir accés a l'aigua, la llum.

Hi ha diferències en les mostres, però amb tot, acaben confluint en els resultats que aboquen. També s'ha revisat l'estudi fet a nivell de Catalunya *Estat de l'Exclusió Residencial: Impactes de la Llei 24/2025* i altres mesures, sobre emergència habitacional i pobresa energètica, malgrat les mostres no recullen els mateixos elements, els resultats coincideixen amb les informacions sorgides a Girona i Salt.

Les dades que es presenten corresponen al període juliol – octubre de 2021 i, com s'ha dit, provenen dels Serveis d'Acollida i Acompanyament a les persones de Càritas a ambdós municipis.

En els dos casos es va fer una extracció des de la base de dades interna de Càritas (la intranet) de les persones ateses aquell any. I després d'aquesta extracció de dades, els equips, les companyes també dels equips d'acollida, sobretot voluntàries, van fer trucades telefòniques amb preguntes més concretes a cada una d'aquestes llars per anar concretant.

La mostra de Salt es va extreure de 80 llars i totes en règim d'ocupació, per tant sense títol acreditatiu de residència (sense titular). En el cas de

Girona es tracta d'una *mostra de 35 llars i de diferents tipologies del règim de tinença d'habitatge*. Això inclou persones en situació de relloguer, lloguer, absència total d'habitatge i habitatge ocupat.

Es va treballar sobre un document on es van centralitzar totes les informacions, tals com: les inicials del nom; tipus de família; nombre de membres; si són menors, quants menors; sobre els adults: el gènere masculí i femení. També es recollia informació de tipus ocupacional: si estan actius treballant o no, en quin sector; si és formal o informal, si és amb contracte, en quin tipus de jornada laboral, etc. I finalment també informacions sobre la situació administrativa, si està resolta o no.

En la mostra també es van recollir informacions concretes sobre l'accés als subministraments com aigua, llum, tipus de pagament, deutes i observacions (en el cas de d'haver-n'hi més) en relació a quina és les propietat del pis, com a Girona, que és més divers, ja que no és només règim d'ocupació. Malauradament, no va ser possible aconseguir les informacions de tots els ítems.

Aquí s'exposen les dades més significatives.

Salt – Perfil socioeconòmic

En el cas de Salt (il·lustració 2), com ja s'ha comentat, es tracta d'una mostra de 80 llars en règim d'ocupació, que representen 277 persones. La relació per gènere mostra que és una mica més elevat el número d'homes (52%), però no és significatiu. És important que, la majoria de llars són llars tenen menors a càrrec, gairebé un 70%.

Pel que fa a la situació administrativa, prop de la meitat (41%) es troba en una situació administrativa no resolta, mentre que l'altra 46% la té resolta, incloent, la nacionalitat espanyola. La majoria de les persones son d'origen extracomunitari. Finalment, un 14% dels casos tenen membres de la llar que es troben en les dues situacions, és a dir, en una mateixa llar podem trobar que hi ha membres amb la situació administrativa resolta, i d'altres que no.

En relació a la font d'ingressos, trobem que la meitat de les llars (55%) o bé no compten amb ingressos o aquests no son estables, només puntuals. Per origen de la font trobem que en el 37% dels casos, hi ha ingressos de fonts laborals, i en el 8%, els ingressos procedeixen d'ajudes o prestacions.

Si ens fixem en la residència, per zones, s'observa que la majoria de les usuàries provenen del barri Centre de Salt (prop del 60%) i en segon lloc del barri del Veïnat (27\$ aproximadament). En ambdós casos, la majoria d'aquests llars són propietat de gran tenidor d'habitatge. En un 15% dels casos la propietat dels immobles correspon a la Gestora NouSalt, que és l'ajuntament de Salt i 1% de particulars, i casos en què no hi ha dades de la propietat.

Entrant estrictament en l'accés a l'aigua, destaca que el 37% estan amb absència total de l'aigua. I moltes llars la tenen connectada de forma irregular, per tant, en precari.

48% Dones
52% Homes

80 Llars
(Ocupació)

45% Irregular
41% Regularitzada
14% Irregular / Regularitzada

68% Llars amb menors

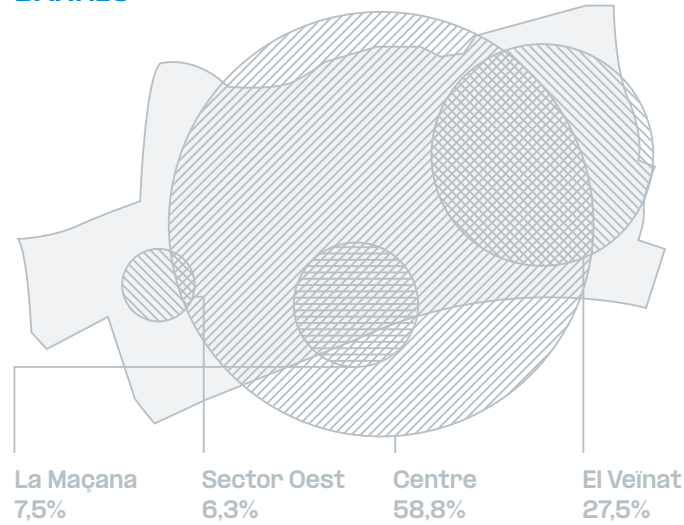
277 persones

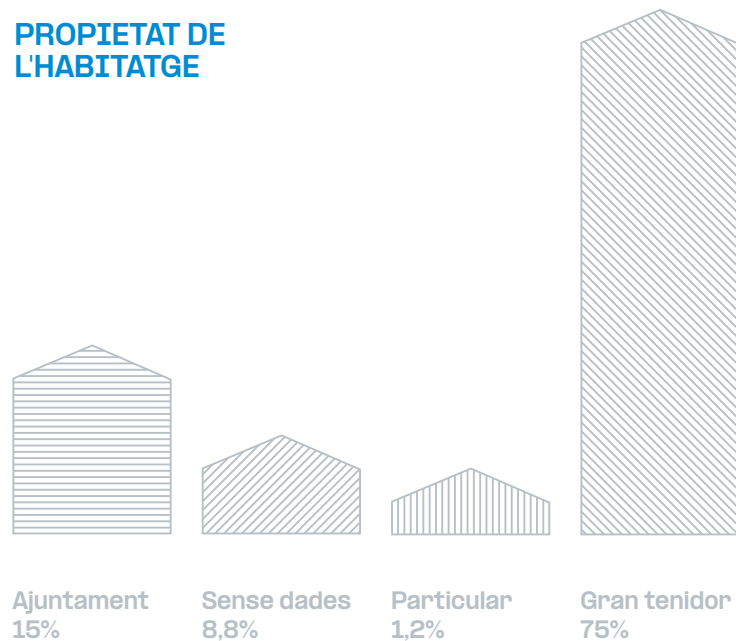
37% Laboral
55% Sense ingressos
8% Prestacions

Salt – Barris i habitatge

BARRIS

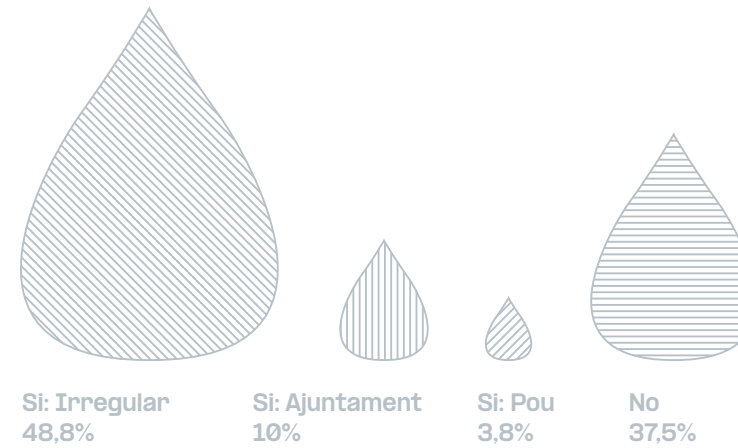
PROPIETAT DE L'HABITATGE

Il·lustració 3 Dades procedents de Caritas Diocesana, Salt, 2021

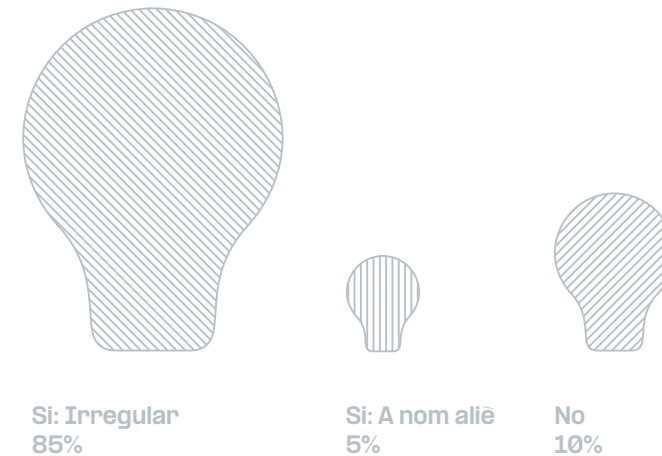
Salt – Aigua

Il·lustració 4 Dades procedents de Caritas Diocesana, Salt, 2021

LLARS	LLUM
30	No
8	Si: Ajuntament
3	Si: Pou
39	Si: Connexió Irregular

Salt – Llum

LLARS	LLUM
8	No
4	Si: a nom aliè
68	Si: Irregular

Il·lustració 5 Dades procedents de Caritas Diocesana, Salt, 2021

Les dades informen que hi ha un 10% d'aquestes llars on es recull que tenen aigua de l'ajuntament. Però en quina situació? Quina ha estat la resposta a la mesura de l'Ajuntament de Salt abans d'aquesta problemàtica?

Davant l'absència d'aigua en algunes llars, que com s'ha apuntat, es va fer palesa i visible en el context de la pandèmia de la Covid-19, es van tenir converses entre Serveis Socials, Atenció Primària i entitats del Tercer Sector, on es posava en evidència la problemàtica i es va acordar posar comptadors socials temporals. Això s'ha implementat a un total de 14 llars.

Ara bé, moltes llars en la mateixa situació i mateixos criteris de vulnerabilitat, no han obtingut el comptador social perquè es va acabar el període d'aplicació de la mesura, malgrat la situació continua igual. A dia d'avui, encara no ha quedat clar quins han estat els criteris per no avançar en els comptadors socials d'aigua per part de l'administració local. De fet, la resposta que es dona des de l'Administració Local, malgrat la situació d'emergència d'aquestes persones, és que la instal·lació dels comptadors socials només seria valorable en casos on hi hagi problemàtiques de salut extrema (sense que quedi massa clar quines son aquestes condicions de salut extrema).

Finalment, apuntar que a Salt, hi ha alguns edificis encara amb pou comunitari fet que fa que tinguin accés a l'aigua. En aquests casos també ha estat difícil aconseguir garantir l'accés a les llars en situació habitacional no regular.

Pel que fa a la llum (Il·lustració 4), la dada més destacada és que 85% de la mostra, tenen connexió irregular, "punxada", com es diu col·loquialment. Un 10% no tenen llum i un 5% la tenen però en nom aliè. És a dir, en algun moment, aquest pis, en aquest habitatge s'ha pogut donar d'alta el subministrament, possiblement abans que fos ocupat, i les persones que hi ha ara, han mantingut la factura en nom d'una altra persona. Per tant, sí que hi ha una connexió reglada, però no en nom de la persona que hi està habitant ara mateix.

En termes globals, combinant aigua i llum, les dades mostren que el 19% de les llars son famílies amb menors (15 llars de 80). On 3 de les mateixes tampoc tenen llum. En resum ni aigua ni llum.

Una altra dada destacable és que el 10% del total dels 80 casos de la mostra viuen sense llum ni aigua, independentment que hi hagi o no menors.

En conclusió, les dades provinents de Salt conclouen en els mateixos resultats que l'estudi fet a nivell català fet que constata la problemàtica i que hi ha eixos rectoris estructurals que es repeteixen.

L'estudi d'àmbit català presenta resultats d'una enquesta feta a 650 persones. D'aquestes 650 persones, 15 afirmen que han d'anar a buscar aigua a les fonts públiques i 13 d'aquestes troben en situació d'ocupació en precari. Per tant, aquesta enquesta també revela que hi ha persones que encara no tenen garantit l'accés als subministraments bàsics. L'estudi també inclou que s'han analitzat xifres sobre la pràctica de talls del subministrament. En el cas de Salt i Girona, aquesta dada no s'ha recollit, però el resultat que mostra l'estudi a nivell de Catalunya és que es tracta de llars on tampoc es té un accés regular a l'aigua. Una situació que acaba tenint punts en comú amb les llars que fan connexions irregulars.

19% Llars sense aigua són famílies amb menors (15 llars). 3 d'aquestes tampoc tenen llum.

10% de les llars viuen sense aigua ni llum.

Il·lustració 6 Dades procedents de Caritas Diocesana, Salt, 2021

Font: *Estat exclusió residencial: Impactes de la llei 24/2015 i altres mesures de resposta.*

Per concloure, a Salt no existeix cap conveni entre l'Ajuntament i l'empresa operadora del servei d'aigua potable per a la instal·lació de comptadors socials d'aigua. De la mateixa manera, els Serveis Socials de Salt i Girona, no han elaborat cap informe per sol·licitar comptadors socials de la llum que transposi el conveni Endesa – Generalitat. No consta tampoc que hi hagi un coneixement exhaustiu i clar sobre el conveni en concret.

Girona – Perfil socioeconòmic

Pel que fa a Girona, la mostra és més diversa, per tant, dona altres informacions. En aquesta ocasió, les dades corresponen a una mostra de 35 llars que representa un total de 110 persones.

Pel que fa a l'afectació entre homes i dones, els percentatges són similars als de Salt. En aquesta ocasió són 57% homes i el 43% dones (Il·lustració 7). Més de la meitat d'aquestes llars tenen menors (63%).

Respecte la situació administrativa, a Girona, la meitat de les persones enquestades no la tenen resolta, mentre que el 29% ja l'han resolta, amb permís de treball i residència. Un 12% de les llars, els seus membres es troben amb les dues situacions (resolta i no resolta) i finalment, hi ha un 8% del que no tenim aquesta informació.

A Girona, 52% de les persones tenen ingressos procedents de nòmina, per tant, font econòmica laboral, mentre que de la resta, el 42%, no compta amb ingressos i el 6% restant compta amb ingressos procedents de les prestacions.

A nivell territorial les dades mostren més diversificació de barris (Il·lustració 8). Segurament aquest fet es relaciona amb les dades de la mostra. Com s'ha apuntat, a Girona, la mostra no es limita a persones en situació d'accés no regulat a l'habitatge (ocupació), sinó que inclou el conjunt de persones ateses en l'any.

Del total de la mostra, el 39,4% es concentra en els barris de Sant Narcís i Santa Eugènia, la resta es distribueix pels diferents barris de la ciutat, oscil·lant entre el 12,1% del Barri Vell i el 3% de Vila Roja i Can Gibert del Pla.

Pel que fa al règim de tinença d'habitatge, predomina el règim de lloguer amb un 45%. Però mirant més prim es detecta varietat, ja que pot ser directe de particular o a través d'immobiliària. Del 54,3% restant, el 25,7% estan ocupant, l'11% es troba en situació de carrer (sense llar), el 8% estan compartint habitatge, rellogant o acollits i hi ha un 8% del que no és té la informació.

Pel que fa a l'accés a l'habitatge, la mostra dona molta informació sobre l'exclusió residencial. Quan parlem d'exclusió residencial parlem del fet de viure en un habitatge ocupat sense títol habilitant o bé al carrer, ja que no hi ha un habitatge formalitzat. El que mostren les dades és que el 45% d'aquestes llars estan en una situació de manca de seguretat habitacional. És a dir, ocupant o sense llar.

Pel que fa a l'accés a l'aigua a la ciutat de Girona s'observa que hi ha una relació amb qui pot pagar, qui no, qui té un deute, qui té connexió regular o qui no la té.

El primer que salta a la vista és que el 37% no té deute (Il·lustració 9). És

**43% Dones
57% Homes**

**35 Llars
(Ocupació)**

**51% Irregular
29% Regularitzada
12% Irregular / Regularitzada
8% Sense dades**

63% Llars amb menors

110 persones

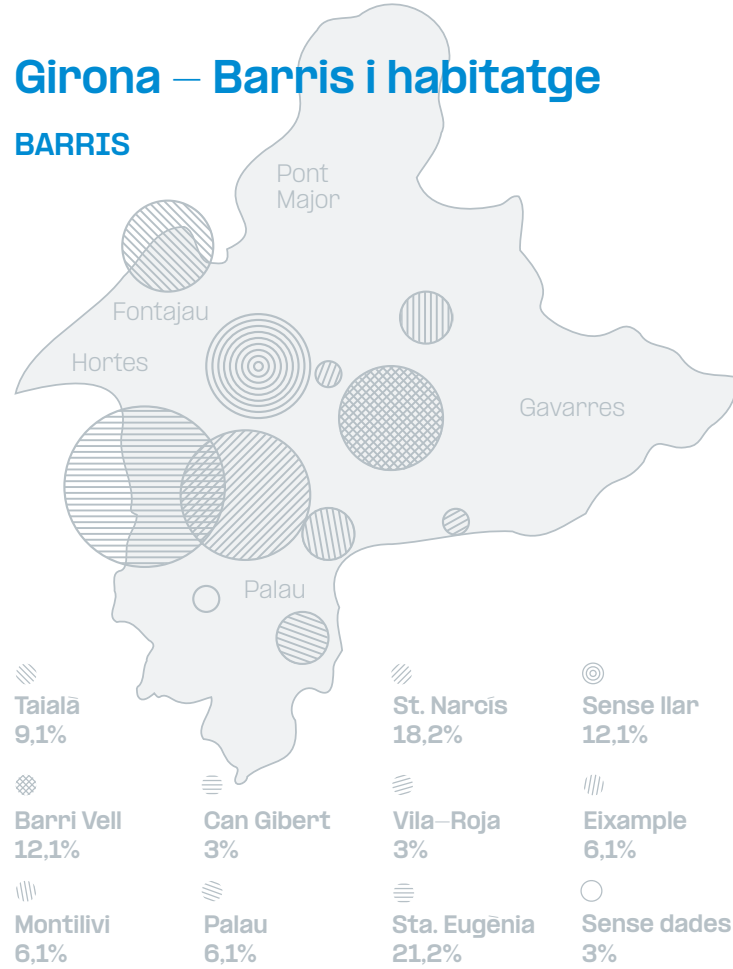

**52% Laboral
42% Sense ingressos
6% Prestacions**

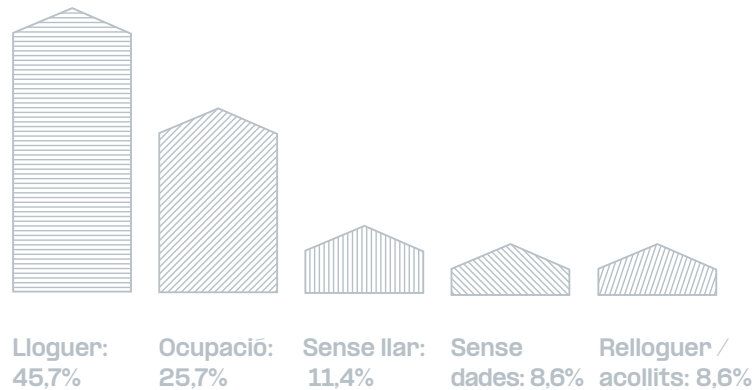
Il·lustració 7 Dades procedents de Caritas Diocesana, Girona, 2021

Girona – Barris i habitatge

BARRIS

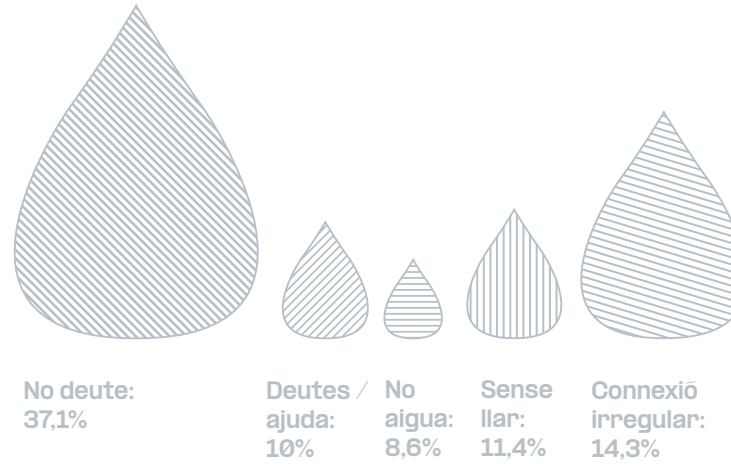

RÈGIM DE TINENÇA

Il·lustració 8 Dades procedents de Caritas Diocesana, Girona 2021

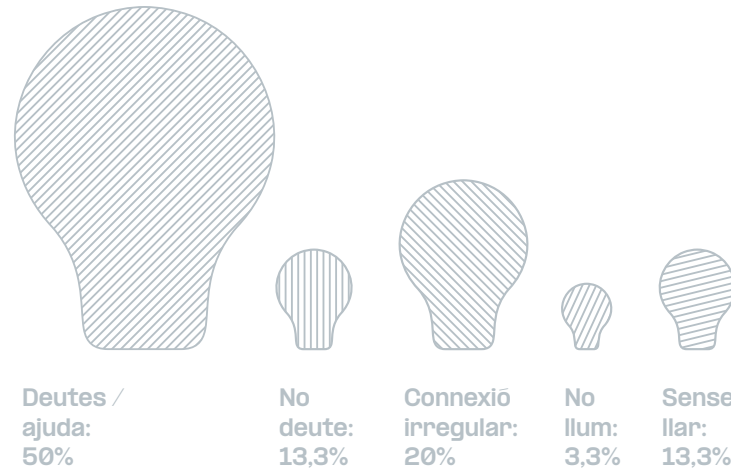
Girona – Aigua

LLARS	AIGUA
10	Deutes /ajuda
13	No deute
5	Connexió irregular
3	No aigua
4	Sense llar

Il·lustració 9 Dades procedents de Caritas Diocesana, Girona, 2021

Girona – Llum

LLARS	AIGUA
15	Deutes / ajuda
4	No deute
6	Connexió irregular
1	No llum
4	Sense llar

Il·lustració 10 Dades procedents de Caritas Diocesana, Girona, 2021

¹Les dades i la situació són del servei d'aigua potable en la situació anterior a la Remunicipalització i el pas d'AGISSA a CATSA. Amb tot, malgrat es pugui obrir un nou escenari, a data d'edició i tancament del document la situació seguia sense canvis.

a dir, pot pagar el subministrament d'aigua. Ara bé, fent una lectura a la inversa, el que s'observa és que més de la meitat tenen dificultats per accedir a l'aigua. Dit d'una altra manera, darrera la situació de no tenir deutes, també hi ha qui ha negociat el fraccionament del deute per pagar-lo, o han rebut ajuda per pagar la factura de l'aigua. Però també inclou l'absència total d'aigua per la situació de sensellarisme i aquells casos d'ocupació on no hi ha connexió, per tant, tampoc deute i que possiblement estan accedint a través de connexions irregulars. En resum, la mostra de Girona revela que el 60% de les llars tenen dificultats d'accés a l'aigua i el 87% a la llum.

Cal afegir que el 100% de les llars amb menors d'aquesta mostra es troben amb aquestes dificultats. Dit d'una altra manera, cap d'aquestes famílies amb menors pot pagar el deute de llum o aigua de forma regular. Totes tenen alguna d'aquestes dificultats, ja siguin d'accés o de pagament del subministrament.

Els resultats sorgits de les dades de Girona, coincideixen amb els estudis fet a Catalunya i d'anàlisi de l'àmbit municipal dut a terme per l'APE, ESF. D'una banda, que l'endeutament amb les companyies subministradores d'aigua i de llum, és un problema no resolt. Situacions en què, a Girona, només s'ha resolt el 5,4% dels casos, on l'empresa ha condonat el deute. Per tant, coincidint novament amb la problemàtica detectada a nivell de Catalunya i que confirma la profunditat i abast del caràcter endèmic i estructural. I per l'altra, la situació d'exclusió residencial, ja que gairebé la meitat de la mostra de les dades de Girona revela que han acumulat deute, tant de llum com d'aigua.

I una altra problemàtica que posa de manifest les dades de Girona i que coincideix amb el detectat a nivell de Catalunya és la que fa referència a les ajudes públiques destinades a ajudar aquestes llars a pagar els subministraments. Com recull l'estudi d'àmbit català, la Llei 24/2015 instava les administracions a establir acords amb les companyies de subministrament d'aigua, gas i electricitat per garantir concessió d'ajudes a fons perdut o bé descomptes a les persones i unitats familiars en situació d'exclusió residencial o que els hi apliquessin descomptes. Ara bé, 7 anys després de l'aprovació de la llei, només s'han aconseguit convenis en cas de l'aigua i el recent en cas d'Endesa.

En els casos de Girona i Salt, no s'ha entrat en aquesta recomanació i no compta amb convenis en aquest sentit¹

Finalment, per concloure la descripció de la situació a Salt i Girona dues observacions. En primer lloc, en cap dels dos municipis es compta amb un conveni o instrucció de comptadors socials de l'aigua. Tampoc consta que s'hagi intentat un conveni similar al fet entre Endesa i la Generalitat de Catalunya que es va aplicar, tot i que sabem que, malgrat els obstacles, s'ha intentat en altres llocs. En segon lloc, els resultats sorgits a Salt i Girona coincideixen amb les dades a nivell de Catalunya en la manca d'informació sobre la solució dels comptadors socials d'aigua i de llum i els obstacles que imposen tant l'administració com les empreses subministradores perquè aquestes famílies puguin regularitzar la seva situació. Situació que és compartida amb Salt i Girona on també hi ha el desconeixement de les opcions i les dificultats per implementar les solucions a nivell estructural.

"La mostra de Girona revela que el 60% de les llars tenen dificultats d'accés a l'aigua i el 87% a la llum."

Més enllà de les dades... les situacions quotidianes

Les dades no aconsegueixen copsar tota la complexitat i duresa que implica aquesta situació. Tant a Girona com a Salt, a través dels casos i persones que s'acompanyen en els serveis que presta l'entitat, es té un coneixement més detallat de les implicacions en el dia a dia.

Els testimonis de les persones que viuen sense aigua ni llum, ni garantia de tenir-ne, pels diferents motius i situacions exposades, coincideixen en apuntar alguns aspectes comuns en torn aquest dret vulnerat.

La situació que viuen en relació a l'accés a l'aigua i la llum es tradueix amb problemes a nivell d'higiene personal i de la llar. Aquest aspecte en concret, es va fer molt palès durant el període de pandèmia quan era un requeriment i una protecció, també personal i familiar, rentar-se sovint i cada cop que es tocava alguna cosa.

En aquell context, en la situació d'aquestes persones, era impossible posar en pràctica les recomanacions. Però això no és limitat al context de pandèmia. La reflexió és en el nostre dia a dia: si no tenim aigua, si no tenim llum, com podem garantir tenir una higiene personal i de la llar apropiada? És a dir, no tenir accés a l'aigua en quantitat i condicions òptimes (qualitat, regularitat), té una afectació directa amb la salut física i psicològica general, tant dels adults com dels menors. Fet que queda també recollit a l'estudi fet a nivell de Catalunya que reforça aquesta idea.

Moltes persones expliquen el què representa haver d'anar cada dia a carregar aigua a la font. Afectacions a la salut com lesions a l'esquena. Com ho diuen moltes de les dones la sensació de tenir "l'esquena partida".

Les dificultats i afectacions que comporta haver d'escalfar l'aigua quan no tens connexió i s'ha de fer al foc. I com això s'intensifica quan hi ha menors a la llar i necessiten fer activitat física, les condicions per poder anar a l'escola, fer les extraescolars, etc.

Com tot això es tradueix en afectacions a nivell psicològic i emocional. Què vol dir no tenir ni aigua ni llum? Què representa que te'l tallin i què vol dir a les nits? Com ho podré fer l'endemà? Com ho faré per anar a la feina? Com ho podré fer per anar al curs? Com puc dormir? I el que representa a nivell d'inseguretat. La inseguretat i incertesa i, més, si hi ha fills.

Tot això comporta desestabilització en altres àmbits de la de la vida relacional. Per exemple a nivell intrafamiliar, formatiu, relacional, d'oci, etc. Totes les persones necessitem el nostre moments d'oci. Com podem pensar en l'oci si no tenim aigua ni llum?

Però també suposa elements per a la conflictivitat veïnal. Un aspecte que preocupa molt a les persones afectades. Què en pensem els ajuntaments? I això com es pot resoldre? Què en pensa des de la convivència en les comunitats de veïns? Com afecta la seguretat dels veïns i veïnes en el pagament dels consums? En la representació a nivell de convivència?

QUÈ MANIFESTEN LES PERSONES QUE VIUEN SENSE GARANTIA D'AIGUA NI LLUM?

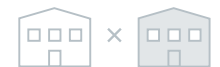
Problemàtiques a nivell d'higiene personal i de la llar

Afectació de la salut física i psicoemocional d'adults i menors

Desestabilització en altres àmbits de la vida: relacional (intrafamiliar, social), formatiu, ocupacional, d'oci, etc.

Conflictivitat veïnal (connexions irregulars)

²En aquest cas és perquè van comparar les dades de Barcelona, que era una enquesta de salut de Barcelona a l'any 2020.

Com es veu, son molts dubtes, moltes preguntes i molts àmbits de la vida que es troben afectats i creuats per aquesta situació i és convenient posar-ho sobre la taula, però les dades per sí soles no aconsegueixen reflectir la profunditat i l'abast de les situacions i els greuges que genera en la salut d'adults i menors.

En aquest sentit, s'ha fet un estudi emmarcat en el benestar psicològic. Es tracta d'un estudi amb una mostra de 650 persones. Els resultats mostren que 3 de cada quatre persones van presentar malestar psicològic i la meitat va presentar depressió, amb xifres similars entre homes i dones. Per tant, valors que són molt més elevats. El mateix s'observa quan agafem la població en general on un 16% de la població espanyola té malestar psicològic i un 4% depressió. L'estudi a nivell de Catalunya indica que hi ha una afectació a nivell de salut dels menors. En aquesta ocasió es va fer servir el kidscreen, que mesura la qualitat de vida dels infants. Segons les dades, un 14% dels nens i un 15% de les nenes van presentar un estat de salut regular o dolent. Un valor proporcionalment superior a la població general de la ciutat de Barcelona, amb un 2,8% i 2% respectivament.²

Aplicacions de la regulació per la garantia del DHAS

06

ROSER SOLER
TÈCNICA DE LA
INSTITUCIÓ DEL
SÍNDIC DE GREUGES
DE CATALUNYA

La Institució del Síndic de Greuges de Catalunya té per objectiu protegir els drets de les persones i amb aquesta finalitat supervisa l'actuació de l'administració pública catalana i també de les empreses privades, a qui s'encarrega la prestació de serveis d'interès general.

Així doncs, la Institució del Síndic de Greuges de Catalunya, té l'encàrrec de garantir els drets de tothom i especialment els col·lectius vulnerables. Per fer-ho, des de la Institució del Síndic de Greuges de Catalunya, s'actua mitjançant queixes concretes que presenten les persones per tal que s'estudiï el cas de forma individual, mitjançant actuacions d'ofici o informes monogràfics que tracten problemàtiques d'abast més general. Cada any, des de la institució es presenta un informe al Parlament de Catalunya. L'informe anual que el síndic presenta al Parlament de Catalunya fa referència el servei de subministraments bàsics i sempre hi ha un punt en què es fa referència a les problemàtiques de l'aigua.

En l'àmbit del subministrament de serveis bàsics, l'octubre de 2013 i el desembre de 2014, es van recollir reflexions i recomanacions, recollides a l'Informe sobre la Pobresa Energètica a Catalunya i l'Informe sobre el dret a subministraments bàsics (electricitat, aigua i gas), on ja es recollia la Pobresa Energètica i que la lluita contra la Pobresa Energètica havia de ser prioritat social, remarcant que s'havia d'abordar des de tots els àmbits. Això perquè, entre d'altres coses, no només afecta a l'accés als serveis de subministraments, sinó a que afecta també altres drets com el dret a l'habitatge, el dret a la Salut, el dret al treball.

El 2014 en la presentació de l'Informe sobre el dret a subministraments bàsics (electricitat, aigua i gas), es va fer un especial èmfasi en el reconeixement del dret que cal passar del dret a un servei com a un bé comercial, a que la persona és titular d'un dret subjectiu als subministraments bàsics i que el preu ha de ser assequible. A l'informe de 2020, també queda aquesta idea i que s'inclou en el Primer Pla de Drets Humans de Catalunya i que es va fer des de la institució del Síndic de Greuges de Catalunya, juntament amb l'Institut de Drets Humans de Catalunya. En aquest Pla de Drets l'objectiu 4 fa referència al dret a l'habitatge i l'objectiu 8 fa referència al dret a la seguretat vital. Per seguretat vital s'entén com:

“Un dret en construcció que pretén ser la síntesi en què conflueixen una sèrie de drets, especialment econòmics i socials (a l'alimentació, a l'aigua potable, a l'energia i als subministraments bàsics), que permeten assegurar un conjunt de condicions necessàries de què tota persona ha de disposar per poder desenvolupar la seva vida quotidiana amb dignitat.

En aquest ordre d'idees, es pot assenyalar que el dret a la seguretat vital busca ser el dret de què ha de gaudir tot ésser humà i tota comunitat per disposar i gaudir del més alt nivell possible de benestar físic i mental, de l'accés a béns necessaris per satisfer les seves necessitats vitals bàsiques (alimentació, aigua potable, energia, subministraments bàsics). Un dret que assegurï la inclusió social de tota persona, en contraposició a l'exclusió social que es pateix quan no es té la possibilitat de satisfer les necessitats ordinàries de vida”. (61:2019; Objectiu 8, Pla de Drets de Humans de Catalunya)

Per assolir aquest dret es va posar l'èmfasi en aconseguir mesures per l'efectivitat d'aquest dret i entre els quals es recull la mesura de revisar tota la normativa tant autonòmica, municipal, en matèria d'alimentació, aigua potable, energia i subministrament per canviar-ne la consideració de béns de Consum per passar-los a tot el catalogar los com a béns comuns, i que no poden ser tractats des d'una lògica mercantil.

El servei d'aigua és un servei públic de titularitat municipal. Des de la Institució del Síndic de Greuges de Catalunya, en moltes ocasions, s'ha dit que cal que els ajuntaments regulin aquest servei amb totes les garanties. La majoria d'ajuntaments de Catalunya tenen el reglament de servei municipal d'aigua, però no tots. Amb l'informe del 2018 i del 2021, des del Síndic s'ha insistit en què cal aquesta regulació. Cal tenir un reglament aprovat i aquells reglaments que són antics, cal regularitzar-los perquè puguin abordar les problemàtiques existents.

L'Ajuntament és el titular del servei d'aigua i per tant és qui aprova reglaments i també qui ha d'aprovar els preus del subministrament, ja sigui mitjançant taxa, quan qui presta el servei és directament l'ajuntament, o mitjançant l'ordenança que regula la prestació patrimonial de caràcter no tributari (PPCNT) quan es fa mitjançant alguna forma de gestió directa amb personificació privada, és a dir, una empresa pública o bé mitjançant gestió indirecta, com seria una concessionària del servei.

L'any 2013 i 2014, es van fer diverses consideracions respecte l'estructura tarifària de l'aigua, recomanant que s'hauria de fer una estructura de tarifa progressiva. La majoria de municipis de Catalunya ja ho regula de tal manera que com més consumeixes més pagues d'acord amb la tarifa. També es va establir que caldria regular tarifes socials d'acord amb la capacitat econòmica de les persones i aquestes que serien d'acord amb paràmetres de consum responsable. Això quedava recollit en l'informe del 2013 i que encara és vigent. També queda recollit a l'informe que cal potenciar informar en a totes les persones sobre els ajuts a tarifes, abonaments socials i estudiar iniciatives que abordin la pobresa energètica, des d'una òptica que vagi més enllà dels preus de les bonificacions, sinó també assessorament a les famílies i de divulgació de consells d'estalvi.

A l'informe del 2014 s'aborden com a subministraments bàsics, l'aigua, el gas i l'electricitat i es parla del Consell d'Estalvi Energètic, però també caldria el Consell d'estalvi d'aigua. En l'informe es recollia la necessitat de reforçar la comunicació entre les gestores del servei d'aigua, els serveis socials, entitats socials que estan treballant i els organismes de consum. A dia d'avui, aquest intercanvi fluid segueix sent necessari.

En moltes ocasions s'ha dit que cal treure de les factures d'aigua tot el que no correspongui al cicle hídric. Per exemple, hi ha factures d'aigua que hi ha taxes de recollida d'escombraries. És una constant que des de la Institució del Síndic de Greuges es digui que caldria extreure de la factura perquè permet una informació més clara. En situacions poden haver altres problemàtiques que generen queixes concretes, o bé, que hi ha aplicació de tarifes socials relatives a altres taxes o serveis. i també podrien haver altres problemàtiques que queixes concretes. A vegades ens trobem l'aplicació de tarifes socials en relació amb altres taxes. I què

"Canviar-ne la consideració de béns de Consum per passar-los a tot el catalogar los com a béns comuns, i que no poden ser tractats des d'una lògica mercantil."

passa quan hi ha un impagament d'alguna de les taxes que conforma aquestes factures, però no de les altres?

Les factures han de ser clares, entenedores amb informació suficient i útil. Una recomanació que des del Síndic s'ha fet en molts informes anuals al Parlament de Catalunya i en molts anys.

Una de les queixes més freqüents que arriba al Síndic és la desavinença amb la factura d'aigua, o bé perquè l'import és elevat, o bé perquè no s'entén o han facturat un estimat. Per tant, tots els conceptes de la factura de l'aigua han de ser clars. Quan des del Síndic s'atenen les queixes de manera individual, a vegades és només explicar la factura, i és correcte amb el que està aprovat. Però a vegades per investigar la queixa el Síndic ha de consultar a l'Ajuntament (titular) o a l'operador (prestador del servei) per poder resoldre el cas concret. Hi ha una tendència a que aquestes factures siguin cada cop més clares, o almenys inclouen els conceptes.

Ara bé, en els darrers informes de la Institució del Síndic presentat al Parlament de Catalunya, s'observa, es parla de les factures d'accés, és a dir, l'alta al subministrament d'aigua. Aquestes factures, d'imports importants, s'observa que la justificació no està clara. Costa trobar a les pàgines web dels ajuntaments, dels de gestors del servei i a les publicacions de les tarifes alienes a la venda d'aigua. Des de la Institució del Síndic de Greuges, s'insisteix en què en aquest pressupost cal hi hagi la factura i cal establir la tarifa social per poder tenir l'accés a l'aigua.

L'any 2013 des de la Institució del Síndic es va comentar que quan hi ha un deute cal impulsar una modificació normativa per fer responsable a cada un dels actors en joc, perquè una factura d'aigua, es paga el preu del servei de subministrament, com es paga el cànon, com es paga l'iva, i depenent del municipi, també la taxa d'escombraries. Es proposava que cadascú dins d'aquella factura assumeixi aquella part, no només l'ajuntament. Concretament, l'informe de l'any 2003 es parlava que calia que l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) assumís aquesta part de deute. Actualment, ja existeix la tarifa social del cànon de l'aigua i que en el primer tram, des de l'any 2019, el primer tram és 0,00€. Però l'any 2013, es va insistir amb aquest fet.

Quan hi ha un impagament de factures, es pot iniciar un procediment de suspensió, sempre d'acord allò que estableixi el reglament del servei de subministrament d'aigua. Per tant, cal que estigui ben regulat i amb totes les garanties, si no ho està, la introducció del que diu la Llei 24/2015 cal també tenir ho en compte. No es pot suspendre el subministrament d'aigua a les persones en situació de vulnerabilitat que han acreditat la seva situació mitjançant el corresponent informe de serveis socials. Això, va quedar recollit en la Llei 24/2015, per tant, abans de la suspensió cal la comunicació a Serveis Socials i aquesta ha de ser un intercanvi fluid i àgil entre tots dos: gestors de servei i Serveis Socials.

Des de la Institució del Síndic de Greuges, es considera que la Llei 24/2015 és un pas endavant alhora de reconèixer el dret dels subministraments bàsics a aquelles persones i unitats familiars que es troben en situació de risc d'exclusió residencial (RER) i alhora també d'establir una obligació per part de l'Administració Pública de garantir l'exercici efectiu d'aquest dret d'accés als subministraments

"L'ajuntament, ha de valorar els casos i instal·lar un comptador provisional a l'habitatge mentre no disposa d'un recurs residencial adequat"

bàsics. Però tot i això, a dia d'avui no hi ha cap reglament que ho desenvolupi. Fet que ha comportat moltes mancances i disfuncions.

Des de la Institució del Síndic de Greuges, s'ha insistit que cal desplegar-lo. També li consta que l'estiu del 2021 – 2022, el Govern de la Generalitat ha fet una i ens consta que el passat estiu el govern de la Generalitat ha fet una consulta pública prèvia a l'elaboració del projecte de decret.

La Llei 24/2015 no parla de consum responsables, des del Síndic de Greuges de Catalunya, s'ha defensat sempre la necessitat de fer un ús responsable de l'aigua, i més ara, amb la situació de sequera actual. Per tant, és necessari definir quin és el consum mínim en funció de les característiques personals i familiars i cal que s'estudiïn mesures per desincentivar els consums excessius.

Per acabar, també cal apuntar aspectes sobre la contractació del servei de subministrament d'aigua per tenir accés a aquest dret amb caràcter general. Aquest procediment ha d'estar regulat al reglament del servei de subministrament d'aigua. Els reglaments estableixen que és necessari tenir algun títol que acrediti el dret d'ocupació de l'immoble. Però el fet és de hi ha famílies i persones que estan en una situació d'ocupació d'habitatge sense títol habilitant. A l'informe del Síndic de Greuges de Catalunya *El Dret a l'habitatge. Qüestions urgents* presentat al Parlament de Catalunya l'any 2018 ja s'apuntava que una de les conseqüències derivades de la insuficient resposta a la necessitat d'habitatge és l'ocupació sense títol habilitant. La situació d'accés a l'habitatge, segueix sense estar resolta i afecta altres drets, com el dret al treball, el dret a la salut i el dret al servei de subministrament bàsic. Davant d'aquesta situació, a l'informe del 2018 que per donar resposta a aquesta situació d'emergència recollia que, en els casos d'ocupació d'habitatges desocupats sense títol habilitant, el primer que ha de fer l'administració és un estudi socioeconòmic sobre la situació d'exclusió residencial en què es troben les persones ocupants, per determinar si l'ocupació ha estat motivada per raons de necessitat. En aquells casos que es confirma la situació, també és important acreditar les persones afectades ja havien intentat accedir al lloguer social, però tenen la sol·licitud desatesa. Des de la Institució del Síndic, es considera que s'hauria de signar un protocol entre les administracions públiques i les companyies subministradores que garantis l'accés als subministraments amb caràcter provisional i mentre no es resolgui la situació d'exclusió residencial de forma definitiva. Aquest protocol també dona seguretat Jurídica als gestors del servei i empreses subministradores.

A l'informe, el Síndic recull que per aplicar aquest protocol l'administració hauria de garantir que es tracta d'una situació d'ocupació per raons de necessitat que està desatesa per les administracions i que es compleixen les condicions de seguretat establertes per la normativa.

Això és així perquè el municipi és qui té qui té l'habilitació normativa per aprovar aquesta regulació. El municipi és qui té competències pròpies en la prestació del servei de subministrament d'aigua com amb la protecció de la solidaritat pública, prestació de serveis socials. Per tant, des del Síndic es recomana promoure aquesta regulació per a la instal·lació provisional de comptadors d'aigua per a persones o unitats familiars en risc d'exclusió residencial i determinar la coordinació

corresponent amb l'entitat gestora del servei i en els casos concrets. L'ajuntament, a través dels serveis municipals, ha d'analitzar la situació de la persona interessada i la seva família per valorar la instal·lació d'un comptador provisional a l'habitatge mentre no disposa d'un recurs residencial adequat. En aquest punt és observable la transversalitat on, mentre no hi ha el recurs residencial adequat, existeix el dret al servei de subministrament d'aigua, i després poder-se fer un seguiment segons les condicions que es considerin adients.

D'acord amb la situació en què es troba aquesta contractació ha de tenir caràcter temporal extraordinari i ha d'estar fonamentada l'existència de motius d'urgència social per garantir la seguretat de l'habitatge i la protecció de la salut de les persones que estan domiciliades. Hi ha diversos municipis de Catalunya que ja compten amb aquest mateix mecanisme. Això permet evitar conductes fraudulentess i, permet a l'administració tenir aquest control sobre certes situacions i afrontar el que és l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica. Cal recordar que el codi de consum de Catalunya diu que l'administració ha de prestar una atenció especial als connectar els col·lectius, especialment amb protegits com són els infants, les persones amb vulnerabilitat econòmica i pobresa energètica.

Per tant, cal garantir el dret del servei de subministrament d'aigua a un preu assequible i recordant que l'any 2010 les Nacions Unides van aprovar que el dret a l'aigua és un dret humà que tothom ha disposar d'aigua suficient, salubre, acceptable, accessible i assequible per a l'ús personal i domèstic.

Empadronament, Pràctiques i funcionament

07

Aquesta exposició se centra en abordar les queixes per la problemàtica d'inscripció en el padró de persones que no tenen títol jurídic habilitant. Però abans d'entrar en aquesta matèria val la pena fer referència als informes presentats al Parlament de 2017 i 2020, per tal de recordar què és el padró, ja que és el punt bàsic que ens permet anar insistint i recordant als ajuntaments que no poden desviar-se d'aquesta obligació.

El padró municipal és un registre administratiu i com a tal ha de deixar constància d'un fet i ha de ser el més exacte possible perquè ha de reflectir la realitat del territori a partir de la inscripció dels veïns que viuen habitualment en el municipi. Les dades del padró constitueixen una prova de la residència del veï i del domicili habitual. També és una eina amb que compta l'ajuntament per planificar els seus serveis, les polítiques públiques i el finançament local a l'hora d'accedir al repartiment de fons provinents d'altres administracions.

Vam rebre una consulta d'una persona que preguntava si estava obligada a empadronar-se. Possiblement li devia anar bé seguir empadronat on estava, malgrat que vivia habitualment en un altre municipi. La resposta que es va haver que donar és la que marca la Llei de Bases de Règim Local (LBRL), que diu que tota persona que visqui a Espanya sigui quina sigui la seva nacionalitat, sigui quina sigui la seva situació administrativa està obligada a inscriure's en el padró del municipi on resideix habitualment i aquells que visquin en varis municipis s'hauran d'inscriure en aquell que habitin durant més temps. Per tant, aquest és un dret i un deure de totes les persones i una correlativa obligació de l'administració de resoldre la sol·licitud i mantenir actualitzat el padró.

Les dades obligatòries que han de constar en el padró estan en l'article 16 de la Llei de Bases de Règim Local. La documentació més rellevant amb el qual la persona haurà de demostrar qui és amb un DNI, NIE, un passaport o amb la cèdula d'inscripció en el cas dels indocumentats i la identificació del domicili habitual, que aquest és el que ens donarà problemes.

La normativa bàsica del padró és molt minsa, i està en la Llei de Bases de Règim Local, en els articles 15 i el 16, un reglament de població i demarcació territorial del 1986 i, el que és rellevant són, unes instruccions tècniques. Instruccions tècniques pels ajuntaments sobre la gestió del padró, la darrera de les quals és de 17 de febrer del 2020. Aquestes instruccions són aprovades per la presidència de l'Institut Nacional de d'Estadística i la Direcció General de Cooperació Autònoma i Local.

Es diu que el padró és molt important perquè és un meta dret, això vol dir que obre la porta al gaudi d'altres drets que hi estan connectats. De tal manera que denegar la inscripció fonamentada amb arguments que no tinguin a veure amb una manca de residència habitual, comporta vulnerar drets. Drets constitucionals com el dret a votar, ser candidat en unes eleccions, el dret a l'educació, l'accés a l'atenció sanitària, més enllà de la d'emergència, l'accés a prestacions de serveis socials bàsics, més enllà dels d'urgència, l'accés al servei de primera acollida o tramitar l'arrelament social, en el cas dels estrangers en situació irregular que ho vulguin per poder acreditar fàcilment els 3

anys de residència continuada a Espanya. Per tant, el fet d'impedir o posar obstacles a l'empadronament, pot obstaculitzar drets fonamentals.

Fa bastants anys, la Institució del Síndic de Greuges de Catalunya va examinar diferents ordenances municipals. Es va generalitzar que els ajuntaments aprovessin ordenances municipals en què establien tota una sèrie de requisits per a empadronar. El que es feia era, no només complicar l'empadronament, sinó que eren contraris a l'ordenament vigent. En primer lloc, això va motivar que des de la Institució del Síndic de Greuges s'obris una actuació d'ofici adreçant-se als ajuntaments recordant que la legislació no exigeix un termini concret de residència per inscriure's al padró. Des del moment que una persona va a viure a un lloc, es pot empadronar, ja que molts ajuntaments establien un termini mínim per poder-ho fer, per exemple, haver d'estar 6 o 9 mesos vivint, prèviament a l'empadronament.

En segon lloc, no es poden exigir requisits com pot ser una cèdula d'habitabilitat, una llicència de primera ocupació o denegar un empadronament perquè se supera el límit màxim d'ocupació entre el nombre d'habitacions i la superfície de l'habitatge. L'ajuntament el que no pot fer per front a la sobreocupació i els infrahabitatges és denegar la inscripció en el padró, perquè aquella persona continuarà vivint a allà. Per tant, negar la inscripció al padró no és el mitjà. El padró no pot ser utilitzat com un instrument per corregir aquestes situacions. La no inscripció no ho corregeix. Ara bé, el padró sí es un mecanisme per detectar fets o situacions. A través de l'empadronament, quan s'observa que hi ha molta gent empadronada en un habitatge es pot anar a comprovar si realment totes aquelles persones segueixen vivint-hi, si realment s'està superant el límit, és un element per activar mecanismes tendents a revertir aquesta situació de sobreocupació o infrahabitatge.

I l'altre tema que és crucial, i que es manté i s'arrossega, és l'acreditació. És a dir que es demana que la persona porti el títol de propietari o el contracte de lloguer i si no, no s'empadrona a la persona. Denegar la inscripció quan no s'aporta la documentació, no és correcte perquè la normativa vigent no requereix justificar la residència exclusivament mitjançant l'exhibició del títol jurídic.

Darrer d'aquestes iniciatives el que hi ha és el neguit dels ajuntaments que volen evitar efectes crida o evitar molèsties als veïns. També molts addueixen la dificultat de gestionar ocupacions fraudulentament perquè genera un greuge comparatiu amb la resta de ciutadans. Alguns ajuntaments, associen l'ocupació irregular amb activitats delictives.

Des de la Institució del Síndic de Greuges de Catalunya, el que es recomana és que, si se sospita de que es realitzi una activitat delictiva, es denunciï. Perquè precisament, quan tu no pots acreditar el títol jurídic d'ocupació, el que ha de fer l'ajuntament, per inscriure't al padró, és fer una mínima activitat de comprovació. Aquell que realitzi una activitat delictiva difícilment tindrà ganes de que vingui la policia local anar a mirar si realment viuen allà no. A més, la majoria d'ocupacions són ocupacions socials, totes a terme per gent en situació d'exclusió.

Què passa quan no hi ha títol habilitant ni l'autorització del propietari o de l'arrendatari? Què ens diu la normativa reguladora? Doncs aquí s'ha de recordar

quina és la funció del padró municipal: registre administratiu per deixar constància d'un fet i ser el més exacte possible. Com indiquen les instruccions tècniques, no es pot veure distorsionat per qüestions de naturalesa jurídica o privada que puguin haver sobre la titularitat de l'habitatge.

Les instruccions diuen que la documentació acreditativa del domicili de residència pot ser l'escriptura de propietat, un contracte de compravenda, el contracte vigent d'arrendament, l'autorització per part d'una persona empadronada que tingui un títol de possessió. Però pot ser que s'acceptin altres documents com un rebut d'aigua o un rebut de llum. A tot estirar, pot ser que no hi hagi cap documentació i en aquests casos és quan s'haurà de fer una comprovació a través dels mitjans propis de l'ajuntament, ja sigui persones del propi servei del padró o de la Policia Local, per verificar que aquella persona viu realment en el domicili que ha consignat.

Les instruccions tècniques també es remeten a l'empadronament en situacions d'infrahabitatge i persones sense domicili i la consigna que es dona és que si la finalitat del padró és reflectir el domicili on viu cada persona, amb independència de les controvèrsies sobre l'habitatge, amb independència controvèrsies sobre l'habitatge, de les circumstàncies físiques o de salubritat que té l'habitatge, doncs també ha de figurar en el padró llocs com coves, barraques o caravanes. Textualment es recull així a les instruccions tècniques.

Les instruccions tenen clar i assenyalen que poden haver situacions extremes en què poden plantejar un dubte de dir si realment aquell domicili ha de constar o no en el padró. En aquests casos, la resposta davant el dubte ha de venir determinat per si serà possible o no fer arribar una comunicació a aquella persona, per exemple persones sense llar. En aquests casos, les instruccions tècniques indiquen que seran els Serveis Socials els que hauran d'informar de la residència d'aquella persona. Hauran d'indicar quina adreça ha de figurar en la inscripció de domicili, que normalment pot ser l'alberg municipal o l'adreça dels mateixos serveis socials, i s'han de comprometre a fer arribar a aquesta persona qualsevol notificació provinent de l'administració.

En definitiva, es pot veure que l'exigència d'un títol jurídic d'ocupació té la finalitat d'acreditar la residència, però la manca d'aquest títol no fonamenta, i no serveix, per denegar la inscripció. I en sentit contrari, el fet d'acreditar un títol tampoc no legitima la inscripció si l'administració (ajuntament) sap que ja no s'hi viu. És a dir, es pot presentar un títol, però si l'ajuntament verifica que realment la persona no hi passa la major part de l'any, el títol per ell mateix no l'habilita per empadronar allà.

A l'informe presentat al Parlament l'any 2017, es va posar de manifest, a partir de les queixes rebudes, la reticència sistemàtica dels ajuntaments a inscriure al padró quan no es podia acreditar documentalment la residència i, des de la Institució del Síndic de Greuges, es va assenyalar que, malgrat que sigui comprensible el neguit dels veïns, pel fet de tenir habitatges ocupats, no inscriure no resol la problemàtica. El síndic va dir que la institució del síndic de Greuges no avala l'ocupació irregular, però recorda que la negativa a inscriure, a persones que

"La normativa vigent no requereix justificar la residència exclusivament."

resideixen habitualment en el municipi, pel fet de no poder lliurar una documentació, no està fonamentada en criteris jurídics perquè la decisió d'inscriure s'ha basat en una residència i no amb el dret a residir. El dret a residir a l'habitatge ja és una qüestió de caràcter jurídic o privat, que no és competència de l'administració local. Per això, l'ajuntament, davant d'aquests casos, ha de dur a terme diferents inspeccions des de les quals pugui emetre una decisió de forma raonada i fonamentada.

Actuacions dels ajuntaments com ara la d'un ajuntament al qual si no li aporten un títol jurídic d'ocupació, no inscriu les persones al padró, però ja ha dissenyat un circuit. I aquest circuit és aquestes persones que no poden aportar el títol ni tenen l'autorització, se n'han d'anar als serveis socials. Llavors, Serveis Socials, si els hi fa un informe segons el qual estan situació d'alt risc que justifiqui l'empadronament, llavors els empadronen. Aquest protocol és un és un bolet que sha muntat l'ajuntament per treure's de sobre aquestes persones. També és duu a terme la tàctica dels requeriments per declarar després desistida la petició de la persona. És a dir, l'ajuntament requereix a la persona que presenti el títol jurídic d'ocupació, - que pot ser raonable si no té la certesa de que no el té - i li dona un termini per presentar-lo. Però si la persona ja li ha manifestat que no té el títol jurídic ocupació, per què se li requereix per dir-li "si no m'ho aportes en 10 dies et declaro desistida de la petició". Això no funciona així.

A l'informe al Parlament del 2020 es refereix novament a aquesta situació perquè és una situació endèmica, però també es va tractar el tema de la situació dels pisos compartits amb el lloguer o el relloguer d'habitacions. Tot això va venir a través de les reticències que hi ha per part dels titulars del contracte d'arrendament o del propietari de donar l'autorització perquè aquella persona, a qui se li lloga l'habitació, es pugui empadronar. Reticències que poden venir donades, per exemple, amb les ajudes que es donen a lloguer, ja que es té en compte tota la unitat de convivència que està formada per totes aquelles persones que viuen amb independència de la relació que tinguin entre elles.

Aquest cas es va tractar arran d'unes queixes presentades per una associació que reclamava a diferents ajuntaments, que les sol·licituds d'inscripció cursades pels seus representats, i que no podien aportar aquesta autorització, es resolguessin per la via del domicili fictici. Els ajuntaments no ho tenien clar i des del Síndic es va estudiar i vam dir a veure que recórrer al domicili fictici quan aquella persona té un indret, no és seguir realment el que marquen les instruccions tècniques, ni reflecteix la finalitat del padró, que és reflectir la realitat del territori. També es va tenir en compte, i es va advertir que, a diferència del que passa amb els habitatges buits, generar una inspecció en aquests en aquests pisos, quan realment també hi ha el propietari, l'arrendatari, que és el que no t'ha donat l'autorització per empadronar-te, pot generar una situació complicada per aquella persona, ja que se la pot abocar a una situació d'itinerància residencial, que es trobin les maletes fora a casa. Però també es va assenyalar que procedir a la inscripció en un domicili fictici volia dir, seguir el joc a aquestes persones. És una situació complicada que genera inseguretat a l'ajuntament, a l'operador jurídic i que podia abonar efectuar una

"La gent, malgrat no tenir segons quins documents, també pot tramitar l'alta al padró."

³El Consell d'empadronament és un òrgan col·legiat la presidència del qual la té el president de l'INE (Institut Nacional d'Estadística) i està format per òrgans de l'Administració de l'Estat i l'Administració Local. *El Consejo de Empadronamiento* és el que fa la proposta de les instruccions tècniques i també dirimeix situacions conflictives.

interpretació també flexible per fer un padró més inclusiu. En aquest cas, la Institució del Síndic de Greuges, era del parer que s'havia d'empadronar en el lloc on aquestes persones viuen. Malgrat això, es va decidir elevar unes consideracions al Defensor del Poble, per si creia oportú adreçar-se al Consejo de Empadronamiento³ perquè pogués emetre una decisió. La resposta obtinguda del Defensor del Poble era que creia que introduir la possibilitat de discriminar, en aquests casos en què hi ha ocupants en domicili fix, perquè recorrin al domicili fictici, era entrar a introduir una variable que no s'ajusta a la finalitat del padró. Incórrer en el domicili fictici, en aquest cas, seria donar carta de naturalesa a les pressions dels propietaris que poden exercir sobre els seus ocupants. Per tant, les recomanacions que es va fer des de la Institució del Síndic de Greuges de Catalunya va ser inscriure en el domicili on realment viuen aquestes persones.

El Fòrum de Síndics Locals, ha fet dues monografies en matèria de padró, la segona de les quals es diu El Dret a ser empadronat i a la bona administració (2021) on es van tractar aquests casos i donaven la doble via:

- 1) tractar com si fos una persona sense llar, per tant, recórrer el domicili fictici.
- 2) la via de persona que no acredita títol d'ocupació i, per tant, un cop verificat que aquella persona viu allà, inscriure-la.

El *Consejo de Empadronamiento*, davant d'unes consultes sobre com procedir en el cas de les persones sense títol jurídic per justificar la residència, va dir, “quan s'acrediti convenientment per l'ajuntament, la residència habitual no es pot negar la inscripció en el padró”.

Però deia que

“con ello, no se está dando normalidad ni legitimidad legal a la permanencia del inmueble sin título jurídico, ni ningún otro derecho de uso. La inscripción en el padrón, volvemos a decir, sólo publica un hecho y éste es, que la persona reside habitualmente en un domicilio dentro de un determinado término municipal. Si eso supone ilícito civil o penal, las consecuencias, que en todo caso, habrán de determinarse por un órgano jurisdiccional, no van a quedar en modo alguno, suavizadas o evitadas por el hecho que la persona conste inscrita en el padrón”.

Aquesta queixa que va presentar l'associació per tractar el tema dels empadronaments en casos de relloguer va permetre examinar les seues electròniques dels ajuntaments i ens vam adonar que tota la informació sobre el catàleg de tràmits d'alta en el padró sempre fa referència a la que, des del Síndic s'identifica com “la via ordinària”. És a dir, “vostè m'aporta aquests requisits: l'escriptura de contracte de compravenda, l'autorització, etc. I jo automàticament, un cop comprovada la comunicació, faig efectiu l'empadronament”

Es va veure que s'oblidava, el que vam anomenar per contraposició a la via ordinària, la via extraordinària, que era la possibilitat que la gent sàpiga

que, malgrat no tenir aquests documents, també té dret a tramitar l'alta en el padró. Es tracta d'informar als ciutadans que en aquells casos en què no tinguin aquesta documentació, poden instar la sol·licitud d'alta amb les dades del domicili, mitjançant el contacte, amb la finalitat que l'ajuntament pugui fer les comprovacions.

Això ha comportat detectar que en ajuntaments, sobretot de l'àrea metropolitana, s'han produït determinats canvis i en la seua electrònica. Per exemple, a l'ajuntament de L'Hospitalet de Llobregat, ara ja s'inclou un tràmit específic que es diu *empadronament de persones que no es pugui aportar el títol legítim d'ocupació*. A l'Ajuntament de Cornellà del Llobregat, també recull un apartat d'empadronament sense poder acreditar *el dret de l'ocupació* dins del catàleg de tràmit d'alta. L'ajuntament de Mataró, també, el del Prat de Llobregat també- La idea és intentar donar visibilitat i que la gent sàpiga que a més a més de la versió fàcil, en el catàleg de tràmits també puguin trobar com es pot empadronar sense portar títol.

I per últim, acabar amb el cas rellevant de la moció de l'ajuntament de Premià de Mar. Rellevant perquè, malgrat els intents fets per part del Síndic de Greuges de Catalunya, per convèncer a l'ajuntament conforme el que havia fet no era correcte, va acabar amb una sentència dictada per un Jutjat del Contenciós Administratiu el maig de 2022 que anava en la línia de les recomanacions fetes des del Síndic de Greuges de Catalunya, el 23 de setembre del 2020.

El cas era que l'Ajuntament de Premià de Mar va aprovar una moció per endurir l'empadronament dels que no poguessin acreditar la titularitat del pis o la possessió. La idea era posar fre a les ocupacions il·legals, evitar mals de caps als veïns, violències i robatoris etc.

En la línia de l'exposat fins aquí, es va recordar a l'Ajuntament que no tota ocupació s'ha associat a la finalitat de realitzar una activitat delictiva, que no es poden adoptar decisions contràries o que impliquin utilitzar el padró per finalitats diferents a les que li confereix l'ordenament jurídic i que l'exercici de la potestat d'inscripció s'ha d'efectuar d'acord amb el principi de legalitat. Es va demanar que es duguessin a terme actuacions per revertir la moció aprovada.

L'ajuntament va posar l'accent sobre la potestat, que segons les Instruccions Tècniques, té sobre l'acceptació d'altres documents per acreditar la residència. Concretament on diu “el título de propiedad, contrato, arrendamiento”, on l'ajuntament té la potestat d'acceptar “otros documentos com el suministro de agua, luz”, i amb això, el gestor municipal podrà comprovar. L'ajuntament es va agafar al fet potestatiu, per defensar que no es volia acceptar altres documents. En els arguments, assenyalaven com s'havia produït un increment d'ocupacions promogudes per màfies, i que aquest fenomen s'havia de frenar.

Des del Síndic es va avisar que la interpretació que s'estava fent sobre el concepte “podrà”, no era plausible perquè modulava l'exercici d'una competència que la llei atribueix als ajuntaments. El terme “podrà”, no vol dir

apoderar algú, en aquest cas perquè agraciament, si vol ho fa i sinó, no. Sinó que està habilitant a l'administració a fer una determinades coses, que no caldrà fer-les, quan aquella persona visqui a la residència legal. Per tant, no es referia a la interpretació que, en aquesta cas, l'Ajuntament de Premià de Mar estava fent.

L'Ajuntament va estimar que les valoracions fetes des de la Institució del Síndic de Greuges eren completament errònies, però va ser objecte d'un recurs Contenciós Administratiu que van interposar diferents regidors de l'oposició. Aquest recurs, va acabar amb la sentència del 20 de maig del 2022, que qualifica l'acord de restrictiu, el declara nul de ple dret. El considera restrictiu perquè restringeix els pressupostos legals d'inscriure en el padró, recordant que l'ajuntament no és competent per introduir limitacions. La sentència remarca que es formula un concepte d'empadronament que és contrari a llei, ja que està vinculant la residència exclusivament al fet que tingui sota el braç un títol i restringeix evidentment drets constitucionals derivats de la residència.

"Fórmula un concepte d'empadronament radicalment contrari al sentit de la llei, ja que vincula la residència a la tinença d'un títol, quan la llei exclusivament vincula empadronament a la residència. (...)

El següent motiu del recurs és per restringir els pressupostos legals d'accés al padró amb infracció de llei i de vulneració de drets d'emparà constitucional, article 24 i 23, 29,27 i 43 CE - dret a ser candidat en les eleccions municipals, dret participació en assumptes públics, dret d'iniciar consultes populars, dret a l'educació, dret accés a la seguretat pública i serveis socials com a drets derivats de la inscripció en el padró.

A la vista del que s'ha dit anteriorment és evident que si el padró serveix per a conferir una sèrie de drets inherents a la residència - educació, sanitat, participació política etc., aquest motiu del recurs ha de prosperar d'igual forma ja que la restricció acordada per l'Ajuntament afecta a tots els drets constitucionals derivats de la residència, i en conseqüència ens tornem a trobar davant una situació de nul·litat absoluta de l'article 47 a).

L'Ajuntament pretén solucionar per una via indirecta una sèrie de problemes que es donen en tots els municipis com la que originen els okupes, o altres persones no desitjables.

En hi ha prou en llegir la part introductòria de la Moció per a advertir que el que pretén en realitat l'Ajuntament és restringir el dret de residència en el seu territori a persones que considera indesitjables: okupes, i màfies (concepte que defineix al crim organitzat, amb la qual cosa s'està qualificant de criminals als okupes). A més mitjançant aquesta "neteja residencial" que pretén l'Ajuntament, no sols s'està afectant els okupes sinó a persones que no poden aconseguir els documents requerits, com podrien ser estrangers no legalitzats, persones en exclusió social, persones amb problemes residencials, pobres, refugiats, etcètera. La pretensió de l'Ajuntament és aconseguir un "món feliç o perfecte" en el seu terme municipal.

Aquesta pretensió és absolutament reprobable, discriminatòria, injusta i contrària als principis que regeixen la nostra societat, que ha de basar-se en conceptes de solidaritat i cooperació, i per a res en conceptes d'exclusió com els que resulten de l'acte administratiu impugnat.

Ens preguntem què és el que passaria al nostre país si tots els Ajuntaments adoptessin tals mesures, al final no cabia una altra solució que situar a tals persones indesitjables en una illa enmig de l'oceà, això és propi d'una pel·lícula de ciència-ficció. La lluita contra les "màfies" correspon a la policia; la lluita contra l'okupació, correspon a l'administració prestacional (on també s'inclou a l'Ajuntament), la lluita contra la pobresa, l'exclusió social, la falta d'habitatges i qualsevol altra situació d'aquesta índole, correspon als organismes oficials, en els quals també es troba l'Ajuntament. (SENTÈNCIA NÚM. 162/2022, Barcelona, 20 de maig de 2022, 8 -9:2022).

Figura: Text final de la Sentència

Conclusions

És difícil d'assegurar categòricament que la situació pel que fa a l'accés a l'aigua a casa nostra ha empitjorat en els darrers anys. El que sí que es pot confirmar a dia d'avui és que està esdevenint una de les principals emergències dels darrers anys i que el seu preu s'ha encarat considerablement (més del 30% entre 2010 i 2020) mentre que el poder adquisitiu de les llars es redueix, com ha quedat palès amb les dades exposades. Al seu torn, l'accés a l'habitatge s'està incrementant, afectant l'accés a l'aigua, contribuint en què sigui l'accés a l'aigua una de les problemàtiques recents, i no tant l'assequibilitat.

De fet, ha quedat reflectit que actualment la impossibilitat d'accedir a l'aigua és conseqüència de la dificultat d'accés a l'habitatge. Ha quedat demostrat l'accés a l'habitatge és cada dia més difícil, i l'afectació directa que té sobre l'accés a l'aigua, implica la vulneració d'altres drets essencials com l'educació o el treball. Alhora implica afectacions severes a la salut, tant pel que a l'accés als serveis, com pel que fa a aspectes fisiològics i emocionals derivats del desgast que comporten la perpetuació de situacions d'estrès, inestabilitat i inseguretat, com la mateixa manca de possibilitats d'higiene diari apropiat.

Ha quedat palès que l'accés a l'aigua no pot estar condicionat per un accés habitacional regulat. Dit d'altra manera, **s'ha de poder tenir comptador (accés) independentment de la situació en què s'estigui a l'habitatge en quèstió**. Això ens porta a posar sobre la taula, la importància del padró com a *metadret* i sobretot, les pràctiques discriminatòries que molts municipis empen. Pràctiques que incorren a fomentar la vulneració de múltiples drets com accés a serveis públics, dret a vot i arrelament, però també dret a l'aigua, quan dificulten l'empadronament.

En el present document hem pogut recollir diferents estratègies que actors com l'APE estan duent a terme i que són extrapolables i inspiradores. En aquest sentit, s'ha pogut comprovar que la situació es repeteix tant a nivell de Catalunya com en l'àmbit local concret, posant de manifest la gravetat de la situació i la necessitat d'**aprofundir en abordar la situació de manera estructural**. Una dada important, que val la pena recollir, és la pobresa hídrica oculta en els infraconsums registrats ja que ens informen d'una pràctica de restricció per al control de la despesa i que possiblement voreja un consum límit i precari per no apujar l'import del rebut.

En concret a les ciutats de Girona i Salt, com demostren les dades presentades, la situació no és millor. Destaquen dos aspectes, d'una banda, que hi ha un percentatge elevat de persones en situació precària i de vulneració d'aquest dret fonamental. Però sobretot, és important, que hi ha zones on no hi ha constància que manqui aigua, però pot ser que s'estiguin invisibilitzant pràctiques d'autoorganització per aconseguir l'accés que no queden registrades. És a dir, no és que es

tracti d'una situació realment resolta, sinó que s'està resolent per vies d'emergència amb pràctiques que poden ser considerades no correctes o no legals.

A partir d'aquí, el present treball ens mostra que cal treballar i que hi ha molt camp per recórrer. En aquest sentit, és interessant la proposta llançada des del Grup DHAS de Girona – Salt que alerta sobre la necessitat d'avançar en un canvi en la perspectiva de treball. És el moment de plantejar-se treballar des d'una perspectiva de l'aigua com a bé comú que s'articuli a partir de quatre eixos:

(1) la **perspectiva feminista que treballa des del bon tracte i la dignificació de les persones**.

(2) **ecofeminista** en tant, que **l'aigua com** a subjecte no pot ser tractada, manipulada i gestionada com un objecte que ve i va, sinó com a l'element **vertebrador que permet l'existència de la pròpia vida**. Això implica no comprendre la relació i els vincles des de l'alienació i la dominació, sinó des del respecte i l'assumpció dels límits.

(3) **hidrosocial** perquè l'aigua es un espai de relacions, actors (humans i no humans), poders i interessos que es vehiculen a través de la prioritització dels seus usos, i per tant, dels actors que intervenen i llurs pràctiques associades.

(4) des d'una governança democràtica i transversal perquè com a bé comú, és quelcom que ens creua a totes les persones i entorns de vida. Això implica que és imprescindible **crear dispositius que permetin un govern sobre l'aigua i les decisions que hi intervenen que treballi des de l'articulació col·lectiva de les persones i grups socials**, més enllà dels sectors lúdics i econòmics.

En un context on l'aigua canvia el cicle, el Ter té menys aigua i aflora la incertesa al seu voltant, és important una **mirada col·lectiva i comunitària que vinculi la justícia social i la justícia ambiental**.

En el marc d'aquesta perspectiva cal aprofundir en treballar propostes concretes a dos nivells. D'una banda, la **generació de dispositius** a través dels quals canalitzar les situacions actuals en què es troben les persones. I per l'altra, **abordar i treballar per la creació de noves estructures de tarifa que incorporin el mínim vital**, desenvolupar la implementació de comptadors socials i la revisió i creació de protocols i mecanismes per a la tramitació de tots aquests instruments.

Això ens porta a la importància que té el fet que Girona, Salt i Sarrià de Ter puguin comptar amb un observatori ciutadà de l'aigua com a dispositiu a través del qual ciutadania, CATSA i Administració Local, a través dels diferents serveis, puguin treballar conjuntament en aquestes eines noves.

Bibliografia

Assemblea General Nacions Unides https://www.un.org/spanish/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml

Butler, Judith, Vida precària. El poder del duelo y la violència. Editorial Paidós, 2007 ISBN-10 : 9501265579

Canyellas, Caterina, Masclisme i Cultura Jurídica, Una etnografia del procés judicial de la violència de gènere, Col·lecció L'Arjau/73, Editorial Lleonard Muntané, 2021

El dret a l'habitatge : Qüestions urgents, Síndic de Greuges de Catalunya, <https://www.sindic.cat/site/unitFiles/5064/Informe%20sobre%20habitatge%20q%C3%B-Cestions%20urgents%20cat.pdf>

El dret al subministrament d'electricitat : obstacles i solucions en el preu, l'accés al servei i la garantia de la qualitat del servei, Síndic de Greuges, 2019. https://www.sindic.cat/site/unitFiles/6104/Informe%20dret%20al%20subministrament%20electric_def.pdf

Estat de l'Exclusió Residencial: Impactes de la Llei 24/2025 i altres mesures , Observatori DESC i el Consorci sanitari de Barcelona, Agència Salut Pública, Enginyeria Sense Fronteres, Aliança contra la Pobresa Energètica i la PAH de Barcelona

Jones, Owen, Chavs, la demonització de la classe obrera, Capitan Swing, Madrid, 2012, ISBN 9788494027970

Informe el dret als subministraments bàsics (Electricitat, aigua i gas), Síndic de Greuges de Catalunya, 2014 https://www.sindic.cat/site/unitFiles/3754/Informe%20preus%20subministraments_cat_cobertes.pdf

Informe sobre la pobresa energètica a Catalunya, Síndic de Greuges de Catalunya, 2013 <https://www.sindic.cat/site/unitFiles/3530/Informe%20pobresa%20energetica%20definitiu.pdf>

Lara García, Ángela, & del Moral Ituarte, L. (2020). El derecho humano al agua en España en el contexto europeo (2010-2020). Implicaciones para las políticas y los modelos de gestión del ciclo urbano. Relaciones Internacionales, (45), 305–326. <https://doi.org/10.15366/relacionesinternacionales2020.45.014>

Pla de drets humans estats Generals de drets https://www.sindic.cat/site/unitFiles/6771/Pla%20drets%20humans%20de%20Catalunya_EDHC_cat.pdf

Radiografies de la situació del dret a l'habitatge, la pobresa energètica i el seu impacte en la salut a Barcelona. II. Perspectiva de gènere sobre el dret a l'habitatge i la pobresa energètica a Barcelona - 2018 <https://pobresae-nergetica.es/wp-content/uploads/2020/05/Estudi-Genre-ASPB-ODESC-ESF-alta.pdf>

https://observatoridesc.org/sites/default/files/publication/files/estat_exclusio_residencial_llei_242015.pdf

Radiografies de la situació del dret a l'habitatge, la pobresa energètica i el seu impacte en la salut a Barcelona III. Una mirada en profunditat a la salut de les persones afectades per l'accés a l'habitatge i la pobresa energètica – 2018 <https://www.aspb.cat/wp-content/uploads/2019/02/Radiografies-Dret-Habitatge-Pobresa-Energetica-Salut-Barcelona-3.pdf>

Sentència núm 162/2022, Barcelona, 20 de maig de 2022 https://premiademar.cat/ARXIVS/documents/noindex/sentencies_judicials/Sentencia_162_2022.pdf

Agraïments: Aquest material s'ha pogut crear gràcies a la implicació de Jordi Valentí (Càritas Diocesana), Mònica Gibanel (Casal dels Infants), Maria Teresa Egea (Càritas Diocesana), Marta Hereu (Càritas Diocesana), Dante Maschio (Enginyeria Sense Fronteres), Roser Soler, Alexandra Solà (Síndic de Greuges de Catalunya), i Laia Sancho (Nousol) amb qui vam poder organitzar i donar forma als continguts de la jornada del 16 de novembre de 2022.

Aquesta iniciativa ha estat possible gràcies a la Càtedra UNESCO de Desenvolupament Humà Sostenible de la Universitat de Girona i l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.

*El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de la Càtedra UNESCO de Desenvolupament Humà Sostenible i no reflecteix la opinió de l'ACCD o la Generalitat de Catalunya.

Coordinació: Edurne Bagué Tova

Edició: Edurne Bagué Tova

Revisió: Maria Teresa Egea i Narcís Badosa

Maquetació i disseny: Tinglado

Col·labora

El que es presenta aquí és l'edició i compilació dels continguts sorgits en la *Jornada Accés als drets i les vides dignes* que va tenir lloc el 16 de novembre de l'any 2022 i que va ser organitzada pel Grup de Treball en Dret Humà a l'Aigua i el Sanejament (DHAS) de Girona i Salt.

El valor d'aquest document rau en la riquesa que suposa comptar amb diferents informacions agrupades en un sol document, permetent una aproximació a la complexitat i ventall de normativa i regulació, així com línies de futur i de treball en torn el Dret Humà a l'Aigua i el Sanejament a casa nostra.

La publicació es comprèn com una eina introductòria, a partir de la qual poder accedir a diferents recursos existents. Alhora es presenta com un mecanisme per a la difusió al públic en general, persones en situacions de complexitat social, entitats i administracions que els pugui ser de suport per al desenvolupament del dia a dia.

Càtedr UNESCO
de Desenvolupament
Humà Sostenible

Universitat
de Girona